

Argus och inrikespolitiken

I. RAMEN

Sjöförklaringen ges av Gunnar Castrén i *Argus* provnummer 1, 15 december 1907, och kompletteras av tidskriftens första ansvariga utgivare Guss Mattsson i det första numret av årgång 1 följande år. Dessa texter har vid jubileer och i andra sammanhang citerats av senare huvudredaktörer och andra, även av dem som ifrågasatt *Argus* vilja att hålla sig till programförklaringarna. Här skall bara fästas vikt vid det som speciellt gäller inrikespolitiska frågeställningar och prioriteringar. I provnummer 1 ger Castrén en »Anmälan» för tidskriften:

Och den skall slutligen till behandling upptaga även händelser för dagen, som förtjäna belysas ur de synpunkter, vilka innehållas i tidskriftens allmänna program. Men härvid kommer den att bevara en av de olika partierna, så språkpolitiska som socialpolitiska, oberoende ställning i den mening att i dess spalter olika uppfattningar och åskådningssätt sida vid sida kunna komma till uttryck. (»Anmälan», provnummer 1/1907)

I »För vad vi börja» (1/1908) tecknar Mattsson en bakgrund till *Argus* födelse.

Sedan kom november 1905 med allt sitt. Steppvindarna dogo bort för en tid, men då blåste föregångsraseriet upp här hemma. Man må få kalla det raseri, om man ock i princip glädjes åt riktningen. Ty ett så häftigt uppsving i den sociala rörelsen som den allmänna rösträtten, enkammarparlamentet, kvinnosakens plötsliga realiserande, nykterhetstvånget, torparpolitiken, kommunalreformsträvandena sammanlagt representera, har något af storm uti sig, något rasande. [...]

Hela den grupp av bildade medborgare, som i reformsträvandena i och för sig ser en lycka för landet, men

hos de mest högljudda och åtlydda reformatörerna finner ingen respekt för lojala och sunda anspråk på kontinuitet och eftertanke, ingen förståelse för kulturvärdena, ingen tanke på att också det andliga livets frigörelse är något att kämpa för, skall den vila och vegetera, i likgiltighet, missmod eller hån? Nej, den skall verka på sitt håll vad den stora reformrörelsen försummar, den skall hålla uppe och bära framåt det kulturella. [...]

Den som finner sig skyldig att offra enspråkighetens bekvämlighet, den som bland Europas pulsar vill förnimma de egna slagen av Finlands hjärta, skall ur denna av ödet oss påtvungna dubbla tillvaro hämta icke halvheter, utan ökad kraft och nya initiativ. Såsom rikssvenska epigoner ha vi föga att förrätta, såsom svensktalande finner med modersmålets rykt för ögonen befolka vi ett land på odlingens världskarta. [...]

Vi ha blott en bestämd linje: kulturlinjen.

Till Mattssons och Castréns utgångspunkter återkommer alla senare ansvariga utgivare och huvudredaktörer. (Titeln huvudredaktör togs i bruk under Emil Zilliacus tid.)

1911 bytte *Argus* namn till *Nya Argus*. Orsaken uppgavs av signaturen Panoptes i nummer 1 efter namnbytet:

Det begav sig helt enkelt så att tidskriftens ansvarige och kejsrerliga senatens justitiedepartement kommo till olika resultat beträffande medborgares i vårt land rättighet att utan ansökan utgiva periodisk skrift. Följden av denna meningsolikhet blev den att högsta domstolen förbjöd *Argus* fortsatta utkommande.

Men:

Redaktionen för *Argus*, tre förhoppningsfulla ynglingar i blomman av sin ålder, står nu utan mål i livet. För att emellertid inte försjunka i någon djupare psykos har be-

mälda redaktion sådan den går och står inträtt vid en annan tidskrift, Nya Argus, vilken tillfälligtvis just vid denna tidpunkt begynner utkomma och idag framlägger sitt första provnummer. Så underligt kan det foga sig i de obegränsade möjligheternas gränsmark.

Argus ger under tjugo år efter 1911 ingen årgångsangivelse men i nummer 1/1931 anges tjugofjärde årgången, vilket visar att födelseåret oberoende av namnbytet betraktades (och betraktas) som 1908. Detta och »Argus» i allmänt språkbruk medför att i den efterföljande texten parallellt används namnen Argus och Nya Argus (för tiden efter namnbytet).

År 1955 sammanfattar Jan-Magnus Jansson under rubriken »Näbbar och klor» (16/1955) Nya Argus orientering under »de sista decennierna» i tre prioriteringar som kännetecknat och hållit samman en »annars heterogent sammansatt redaktion». Dessa tre var enligt Jansson humanism, i andra hand liberalism och strävan att vara ett forum för fri meningsbildning. Det sistnämnda dock »utan strävan till fullständig ideologisk neutralitet». Jansson avlägsnar sig därmed från den ideologiska neutralitet som grundarna sade sig vilja respektera i programförklaringarna och som flertalet av dem de facto rätt snabbt avvek ifrån under den politiska turbulensens tryck under 1900-talets andra decennium.

Något över 50 år senare, i en artikel i Nya Argus jubileumsnummer 2007 (9–10/2007), noterar Stefan Nygård de influenser utifrån som påverkade Argus humanistiska linje vid begynnelsen, både kulturellt och politiskt. De stod för det tredubbla inflytandet från »tysk kultivering» och fransk »sekularisering och politisk emancipation»

kompletterad med engelsk liberalism. I sitt tal vid Argus 100-årsjubileum fäste Erik Allardt uppmärksamheten vid kultur och politik i Argus. Det vore intressant att utreda hur grundarna och de mest betydande skribenterna under Argus två första decennier klart skilde sig från varandra i dessa inriktningar och samtidigt åstadkom en kombination av dem, inte bara ifråga om inlägg om kultur utan också i fråga om politik. Det är emellertid inte möjligt att inom ramen för denna betraktelse göra en sådan analys av det ovannämnda tredubbla inflytandet.

Trots programförklaringen blev Argus redan före inbördeskriget nära knuten till Svenska folkpartiet. Kampen om partiets inrikespolitik innebar att den inrikespolitiska bevakningen får en allmän men samtidigt tidvis mera partipolitisk prägel, vilket också syns i denna genomgång. Fram till 1970-talet är kampen inom Sfp och detta partis inrikespolitiska linje- och taktikfrågor så viktig för Argus att de präglar denna historikdel. Därmed kommer också »ledargestalterna» för opinionsbildningen att få en central roll i redovisningen av artiklar och kommentarer. Att Argus tidvis haft ett viktigt politiskt inflytande är uppenbart. Men utgående enbart från artiklarna i Argus är det svårt att bedöma hur betydande. Nedan kommer snarare Argus linje än dess inflytande att belysas.

I och med att Mattsson i praktiken lämnade Argus 1915, kom Ragnar Furuhjelm att bli den ledande politiska kommentatorn. Trots att Furuhjelm var en ledargestalt inom Sfp höll han en rätt neutral linje i fråga om partipolitiken. Att han som riksdagsgruppens ordförande hade som uppgift att hålla partiet samman visade sig i flera sammanhang, men var kanske samtidigt en orsak till Furuhjelms återhållsamhet.

NYA ARGUS

kostar till årets slut 5 mark 50 penni.

Sedan tidskriften Argus utgivande på grund av justiedepartementets utslag av myndigheterna inställts, har med Nya Argus träffats en överenskommelse, enligt vilken Nya Argus under återstoden av året utdelas till Argus prenumeranter. Önskar någon av dem i stället återfå den sig på denna del av året belöpande delen av prenumerationsavgiften, (Fmk 5:50) torde anmälan därom ske till Nya Argus kontor, S. Esplanadgatan 16.

Efter inbördeskriget tog Argus ett steg till höger, men det var tillfälligt och inte övertygande. Liberal politik och humanism bevarades, trots en del reaktionära inlägg och betänkliga, rasistiskt färgade artiklar. Mot slutet av 1920-talet hade motståndet mot äkthetens och fascistiska strömningar sammansvetsat Argus redaktion till ett klart antifascistiskt kamporgan mot Lapporörelsen. Efter upprorsförsöket i Mäntsälä och fram till andra världskriget hade bevakningen en mera normal inrikespolitisk prägel, även om efterdyningarna från Lappo märks även i Argus spalter.

Den krigstida censuren lade sin tunga hand över Argus, och fredsoppositionen på svenskt håll, delvis ledd av Argus-kretsen, kan knappast betecknas som normal inrikespolitik. Vill man använda sig av uttrycket normal (vad är det?) passar inte heller krigsansvarighetsprocessen under 1940-talets andra hälft riktigt väl in, kanske inte heller frågan om karelarnas placering.

1950- och 1960-talen var en inrikespolitisk brynings-tid med strukturomvandling och anpassning till fredstida förhållanden. Fredsoppositionens krets omfattade Paasikivis linje att utrikespolitiken går före inrikespolitiken, vilket ledde till att Argus kom att binda upp sig vid Paasikivi och hans efterföljare Kekkonen och framgångsrikt förde kampen mot Sfp-högern. Förändringar i samhällsstrukturen och dess konsekvenser ledde dock till en delvis ny utveckling inom Argus. Trots Argus-kretsens framgångar, bland andra valet av Jan-Magnus Jansson till ordförande inom Sfp, ledde samhällsdifferentiering, studentradikalism och internationalism till att Argus-kretsen mot slutet av 1960-talet upphörde att politiskt vara i huvudsak Sfp-bunden.

Nyrekryteringsförsök under 1960-talet ledde inte till några påtagliga, bestående resultat ifråga om Sfp-partipolitisk anknytning. Vänstervågen var för stark och medförde en klar men diffus politisk kantring åt vänster, dock utan större partipolitisk aktivitet utgående från Argus – trots någon eller några socialdemokratiska partiböcker i redaktionen. Samhällets differentiering och en allmän samhällskonsensus innebar att mera avgränsade problem och kulturpolitiska frågor av allmän art fick företräde från 1970-talet och framåt. De förra gällde ofta frågor som knappast kunde kallas inrikespolitiska annat än ur finlandssvensk synpunkt – konflikter mellan Helsingfors (ibland Nyland) och Österbotten, universitets- och högskolefrågor, massmediefrågor, två- och enspråkighet, de finlandssvenska fonderna, Sfp:s vara eller icke-vara, finlandssvenska taktik- och strategifrågor samt olika språkrelaterade framtidsscenarioer. En del av dessa – universitetsfrågan och olika massmediefrågor – har varit större inrikespolitiska stridsfrågor, de flesta inte. Att

de i mindre utsträckning redogörs för här betyder ingalunda att de inte skulle vara viktiga för en finlandssvensk kulturtidskrift som Nya Argus. Tvärtom. Det har t.o.m. nästan ansetts vara Argus plikt att behandla dem.

Kontinuerlig bevakning av riksdag och regering, partipolitik och större inrikespolitiska frågor avtog under 1970-talet. Däremot förekom analyser av samhällsutvecklingen, liksom till dem fogade framtidsscenarioer. De mera allmänna inrikespolitiska kommentarerna hade i stor utsträckning en liknande karaktär. Den ovannämnda förändringen innebär inte att inrikespolitiska konfliktfrågor och ställningstaganden skulle ha försvunnit, men de har splittrats upp på till exempel ungdoms- och kvinnofrågor, högskolefrågor och andra finlandssvenska problem. Massmediefrågor och opinionsklimat är ett fält där dels finlandssvenska media, dels mera generell inrikespolitik behandlas. Från 1990-talet framåt har den europeiska integrationen medfört att inrikes- och utrikespolitiken i många fall blivit så nära kopplade till varandra att de är svåra att särskilja.

Framställningen avslutas med ett avsnitt där Argus linje och linjeutveckling samt tidskriftens uppgifter diskuteras. Ett problem för belysningen av Argus och inrikespolitiken är tidskriftens utgångspunkt, att skriva för den huvudsakligen borgerliga, bildade allmänheten. Detta innebär att Argus artiklar förutsätter att läsarna har kunskap om kultur- och samhällskeendet. I synnerhet inrikespolitiska kommentarer kan därför vara svåra att förstå för den som inte sitter inne med mera ingående kunskaper om det som kommenteras och tas ställning till. Därför är det snarare Argus linje än inrikespolitiska detaljer som här återges. Ett annat problem är att inrikespolitiken kommenteras i anknytning till Sfp:s politiska verksamhet, i synnerhet fram till 1970-talet. Detta ger ett något snävt perspektiv, ställningstaganden i inrikespolitiska frågor ur andra politiska synvinklar är få och gäller i huvudsak kulturpolitiska frågor.

II. I BEGYNNELSEN

Politisk positionering

Itvå frejdiga inlägg i nummer 3/1908, under signaturerna Rob Roy och Adam (båda Guss Mattsson), diskuteras Svenska kulturfonden, ett återkommande tema i Argus. Rob Roy framför en något ironisk synpunkt om vilka politiska partier som skall betraktas som nationalistiska (»Politiska dagboksblad. Nationalism.»):

Vi som läsa svenska tidningar veta att alla partier, till vilka vi icke höra, äro nationalistiska: gammalfennomaner, ungfennomaner, socialister, – alla utom vårt eget, det som proklamerar den sannt icke-nationalistiska lösningen: den svenska nationalitetens samling, den inhemska svenska kulturens förkovran, de särskilt svenska intressenas befordrande. Och som i samma anda till ledtråd i den praktiska politiken tagit den skarpa gränsen nationaliteterna emellan, från universitetet allt intill Helsingfors folkskolor.

Varför så? Varför sky namnet som klarast och ärligast betecknar programmet? Varför icke öppet förkunna: också vi äro nationalister, svenska nationalister? –

I inlägget om kulturfonden och folkpartiet är signaturen Adams ton lätt kritisk. Syftet anses vara gott och stöd behövs för att »undan det finska förstöringsverket rädda våra bildningshärddar [...] bör det likväl för varje givare stå fullkomligt klart, att den svenska kulturfonden skall tjäna endast *kulturella* ändamål och icke nu hopbringas för att åt det svenska språkpartiet skänka ökade maktmedel i dess politiska kamp mot övriga språkgrupper».

Kulturfondens bindning till Sfp, dess roll och betydelse, är ett tema som Argus återkom till på 1970-talet och som efter det rätt flitigt behandlats.

I »Författningsskampen» (9/1908) kritiserar Gunnar Castrén en redogörelse för tilldragelserna i Finlands politiska liv 1898–1905, föranstaltad av lantdagsmän som tillhört det konstitutionella partiet vid 1906 års ständermöte. Ett citat får räcka:

Att partiets nederlag vid de senaste valen står i sammanhang med dess politik vid lantdagen 1904–1905 skall knappast kunna förnekas. Det var över huvud ett fel i partiets centrala kretsar att tro att en författningsskamp i längden med framgång kan ledas av ett parti, som icke uppställer något demokratiskt och socialt reformprogram.

En något liknande kritik riktar Guss Mattsson i en kommentar, »De kommunala valen» (23/1908), mot *Nya Pressens* och *Hufvudstadsbladets* erkännande, inför platsfördelningen i Helsingfors stadsfullmäktige, att den svensksinnade majoriteten alltför sent insett behovet av samarbete. Att tidningarna trots detta erkännande anser att man skall fortsätta sin tidigare maktpolitik upprör Mattsson. Den politiken är enligt Mattsson dömd till nederlag på sikt.

Dessa två uttalanden beteckna någonting av det mest sorgglustiga de svensktalande i landet på länge fått läsa. [...] Nu presenteras erkännandet av att de förhånade »ungsvenskarna», kryptofennomanerna, ändå haft rätt – nu när det hela kommer post festum, totalt.

Vidare berättas det – med en till jättehumor gränsande simplicitas – att svenska partiets valkommitté beslutit att vid början av nästa år taga under omprövning... – Goda och snillrika valkommitté: vore det ändå inte skäl att vänta till 1915 eller så bortåt? Saken brådskar inte alls, men barkpriserna stå högt och hjärnbarken borde skonas. [...]

Moraliskt har det brustit för länge sedan, det erkännes ju nu öppet. Men de 25 rösterna sitta fortfarande i barmfickan och kunna ännu en, två eller tre gånger läggas fram på borden i rådhuset. [...]

Jag vill alls inte påstå att de blivande herrarna i kommunen skulle sedermera låtit praktiskt påverka sig av en i tid utförd självkorrigering hos de svensktalande. Men detta betyder föga i bredd med den nu förlorade stora förmånen att i en framtid kunna *med gott politiskt samvete* kämpa för sin rätt och visa tillbaka på *ådalagd respekt för den mindre starka*.

Citaten ovan får ange Argus kritiska utgångslinje vid tidpunkten för tidskriftens födelse. Och därmed grundlades en socialliberal, rikspolitiskt inriktad anpassnings- och integrationslinje som med olika betoningar förblev Argus linje.

Inrikespolitiken behandlas mycket knappt under de följande två åren – ett par inlägg om lantdagspolitik 1909 och 1913 är den enda behållningen.

Argus liberala inställning fortsätter därmed naturligt i *Nya Argus* och kommer till uttryck i ett annat inlägg av Guss Mattson (»Politisk mannamån», 11/1911), i vilket han kritiserar Edvard Gyllings uteslutning från ett par offentliga tjänster trots dennes onekligen överlägsna meriter: »*Intressant vore det slutligen att erfara i vilket avseende en socialdemokrat kan komma att i egenskap av officiell statistiker vara »farlig»*».

Samma liberala inställning visar Gunnar Castrén (11/1914) när han kritiserar några uppsatser i de svenska studenternas vårfestpublikation, där isoleringssträvanden och rasistiskt färgade argument framförs.

Under 1917 uppstår en debatt om ståndscirkulation och nationalitet. Utgångspunkten är en artikel av Georg Schauderman med denna rubrik i december 1916. Diskussionen berör framför allt hur den finlandssvenska överklassen bäst

kan rekryteras, om det är någon idé att rekrytera från underklassen och hur man på finlandssvenskt håll framgångsrikt skall kunna tävla med en uppstigande finsk överklass. De konservativa motståndarna ser, i motsats till Schauman, ingen idé i en ståndscirkulation, eftersom den skulle beröva bygderna deras bästa element, vilka ändå, enligt dem, aldrig kommer att nå upp till kultursläkternas kulturella nivå.

Valet 1916 blev omstörtande eftersom socialisterna fick en absolut majoritet. Valutgången kommenteras av Ragnar Furuhielm sakligt och rätt utförligt och följs av en diskussion om hur det hade sett ut om hela landet varit en enda valkrets. Furuhielm argumenterar i ett senare nummer starkt för att hela landet skulle utgöra en enda valkrets i den slutliga mandatfördelningen och därmed också för en grundlagsändring.

Argus kunde inte, på grund av inbördeskriget, utkomma under februari-april 1918. Frånsett nummer 3–5, daterat 1 maj 1918, och några andra undantag, kännetecknas Argus inställning till själva krisperioden 1917–1918 av återhållsamhet. Nummer 3–5/1918 inleds med en osignerad artikel »Die Deutsche Kultur und Finnland». Vidare ingår dikten »Krigarsång» av Bertel Gripenberg och en artikel av J.J. Sederholm, som efterlyser en stark regeringsmakt. Gunnar Castrén fördömer de röda men ser inte kampen som ett klasskrig utan som en traditionsbunden kamp mellan öst och väst. De styrande har enligt honom två huvuduppgifter: »försvaret mot Ryssland och skapandet av inre enhet».

Furuhielm diskuterar i nummer 9–11/1918 tre »Lantdagsfrågor». Den första gäller om den decimerade lantdagen mera kan anses representera det finska folket och om nyval borde utlysas. Han anser att så är fallet rent teoretiskt men att nyval av praktiska skäl bör anstå tills domar fallit och en viss pacifiering ägt rum. Den andra frågan gäller statsskicket, kung eller president, och därtill anknutna frågor. Furuhielm diskuterar för och emot, och kretsen kring Argus verkar ha varit delad. I nummer 24/1917 hade Georg Schauman konstaterat att »nationens överväldigande flertal vill säkert icke veta av en monark och ett hov, även om dessa bleve våra egna». I fråga om lantdagens behandling av olika andra ärenden beklagar Furuhielm den febrila brådskan, felaktiga korrekturavdrag, men också att bli ställd inför i praktiken redan avgjorda frågor.

Jag frånser härvid från traktaten med Tyskland, vilka lantdagen under alla omständigheter måste svälja, vare sig den det ville eller icke.

Och i anknytning därtill:

Frågan om vår blivande statsform är icke helt och hållet av inrikespolitisk natur; dess utrikespolitiska betydelse kan ej negligeras. [...] Gestaltandet av Finlands öde var en länk i utvecklingen av det allmänt telluriska läget. Men icke blott »självständigheten», utan ock »lagen» och »ordningen», när de slutligen komma, skola formas av yttre faktorer. De dårars förmyndare, som oss härintills haver hulptit, skall väl ock framdeles oss gungstigt vara.

I fråga om inbördeskriget anser Furuhielm, i »Trehundraåt-tiosex dagar», (16/1918) att socialisternas beslut att lämna parlamentarismen var en ur deras synpunkt »ohjälplig dumhet».

Hade de fortsatt längs den lagliga, parlamentariska linjen genom att konsekvent vägra all skatte- och annan beviljning, då hade senatens och de borgerligas läge snart, så oblidkeligt som den finansiella situationen tillspetsade sig, blivit fullständigt outhärdligt. Förr eller senare hade lantdagens majoritet fått giva tappt och vara med om bildandet av en koalitionsregering, kanske med socialistisk röstövertikt, eller t.o.m. fått finna sig i skapandet av en rent röd senat. Och huru mycket starkare hade icke socialisternas lagligen vunna maktställning blivit än den de med våld förskaffade sig?

I slutet av 1917 och början av 1918 skriver Georg Schauman två längre artiklar om statsskicket, »Kampen om statsskicket» (24/1917) och »Republikens president» (2/18). Gunnar Castrén behandlar samma fråga i »Presidentvalet» (13–14/1919) och »Efter presidentvalet» (15/1919). I den förra artikeln betvivlar han Mannerheims förmåga att »hävda någon verklig auktoritet gentemot alla de stridande, hätska viljor, som bekämpa varandra i detta land». I den andra ondgör han sig över att Mannerheim skjutits åt sidan av »småsinne och partiagg och avundsjuka». Nedvärderingen av Ståhlberg är modest, att Mannerheim inte blev vald upp- ror mera, liksom känslorna mot honom.

Troligen kommer Finland att bestå även med honom som president trots alla profetior om att vi nu stode vid undergångens brant; det är nog icke på presidentens person vårt öde slutligen beror, och många farhågor om hr Ståhlberg äro dessutom säkert obefogade.

Nationalitetsfrågan

Argus har under sin första tioårsperiod inte i någon större utsträckning behandlat nationalitetsfrågan. Det är egentligen först i samband med arbetet på de nya grundlagarna och i samband med Ålandsfrågan som nationalitetsfrågan väcker större intresse i Argus.

Av Kurt Antell publiceras 1919 första delen av en tude-lad artikel, »Den finländska statens nationella grundvalar», i vars senare del (18/1919), med hänvisning till historien och internationell juridisk och statsrättslig expertis, fastställs att Finlands statsskick grundar sig på två nationaliteter.

Efter denna tidpunkt blir det svårare för en bedömare att avgöra vad som är relevant i fråga om inrikespolitiska inlägg. Många frågor av språkpolitisk karaktär hör snarare hemma i en intern finlandssvensk strategidebatt än inom allmän inrikespolitik.

I »Nationalitetsfrågan och demokratin» (21/1919) befarar Castrén att demokratins avigsidor kommer att driva språkgrupperna ifrån varandra på grund av att det sammanhållande kulturarvet hotas. En av de viktigaste orsakerna till särdrivandet är, enligt Castrén, »demokratiseringen av det politiska och sociala livet»:

Våra förhoppningar på att den skulle skapa försoning och sämja ha svikits – varvid visserligen bör tilläggas att därmed icke ännu något alldeles slutgiltigt omdöme är avgivet om denna demokratiserings betydelse för vårt land, denna demokratisering som dessutom i varje händelse varit alldeles oundviklig, oavsett dess nytta eller skada. [...] Det har också, särskilt kanske på svensk sida, men även på finsk, varit tydligt, att de radikalaste elementen i nationalitetsfrågan varit att finna bland »folket» på båda hållen, bland de djupa leden. Sällan har något påstående varit så missvisande som det tidigare från finskt håll så ofta framkastade, att det varit de svenska »ledarne», som drivit massan till separatistiska strävanden; tvärtom har väl i stort sett »ledarne» under senare tider varit betänksamma och återhållsamma, men starkt påträngts nedifrån. Att förhållandet på finskt håll är liknande synes sannolikt.

Castréns förhoppning står till majoriteten, den finska nationaliteten.

Men segra på finskt håll de primitiva nationalkänslorna, går det med naturnödvändighet på samma sätt på

svenskt håll. Det blir då icke möjligt för någon att i längden bevara en känsla av solidaritet med landet i dess helhet, utan känslan av samhörighet med den egna nationaliteten blir exklusiv och enarådande.

I »Skavanker» (5/1919) klagar Henning Söderhjelm över »gnatet».

Staten Finland är en enhet, en helhet, där det oundgängliga grälet måste försiggå innanför dörrarna – icke inför Europa.

Svar på tal får Söderhjelm ett par nummer senare (7/1919) i en insändare av G. v. Wendt – även han en »ledare» – där han skriver att det efter att »våra ord förklingat utan resultat här hemma» finns bara två vägar. Endera vädja till Europas kultursamvete i hopp att det »skulle väcka samvetet på finskt håll [...] eller att taga vår sak i egen hand».

Kan Herr S. från sin upphöjda horisont finna en tredje möjlighet att nå den självbestämmningsrätt svenskfolkets djupa led med aldrig spord kraft nu fordrar, skulle han göra landet en större tjänst än genom att skriva om skavanker och glömma den stora skavanken, »att den finska majoriteten icke velat respektera svenskfolkets rätt till självförvaltning inom fosterlandet». [...]

Ett finskt eller finländskt folk i Runebergs och Tope-lius anda är en fiktion, vilkens ohållbarhet den senare tidens utveckling till fylles bevisat och vilken numera uppbäres endast av ett antal svensktalande bildade och härstammar från det svenska överväldets tid – inom det svenska folket ligga linjerna fullständigt klara.

Något av samma kritik av svensk traditionsbundenhet ger Jan-Magnus Jansson mer än 50 år senare, dock med uppfattningen att företrädarna för den gamla kulturaristokratisiska linjen »torde inte vara så få».

De ovanstående citaten från 1918–1919 visar klart att Argus företräder en kulturpolitisk linje där demokratins avigsidor och gruppnationalistiska känslor avvisas som hotande statens enhet. Trots den socialliberala grundsynen är linjen på många sätt konservativ, reformer är nödvändiga men bör i samförstånd genomföras på laglig väg.

Svenska linjefrågor

Uppgiften gällde då och gäller alltså att finna och förverkliga den riktiga syntesen av bygdeprogram och riks-

program. Att tonvikten lades och fortfarande får lov att läggas på det senare ordet, har sin naturliga förklaring i att det förra alltför ensidigt betonats. (Th. Svedlin, »Svenska linjer», 4/1924)

De svenska linjerna i inrikespolitiken diskuterades livligt i början av 1920-talet. Med undantag för några vänsterinlägg, huvudsakligen beställda för en aktuell debatt, är det fråga om en motsättning mellan två linjer inom Sfp och inläggen är oftast knutna till frågan hur partiet bäst kan överleva, arbeta för finlandssvensk intressebevakning och bevara sin roll inom finländsk politik. I fråga om vad som är viktigast – hård svensk intressebevakning eller mera generellt rikspolitiskt inflytande – och hur dessa två skall kombineras, går linjerna isär. Sfp:s problem med partiet som samlingsrörelse är ett ständigt återkommande tema för Argus-skribenterna fram till mitten av 1970-talet.

Hans Ruin konkretiserar (20/1920) en svensk problematik i artikeln »Vad sker med den svenska jorden?». Utgångspunkten är intressant. »Svenskheten hos oss har under det sista årtiondet stått under intrycket av en märklig upptäckt: den svenska jorden. [...] Gångna släktens lösa och oroliga kärlek till himmeln och stjärnorna har förbytt i en lugn och djup känsla för den mull som vi trampa med våra fötter. Jorden har fått upprättelse.»

Efter denna något filosofiska inledning och beröm av åtgärder för att hålla svensk jord i svenska händer blir tonen dock en annan. Storgods, köplystna stadsherrar och bönder, alla svenskspråkiga, som övertar den fattiga landsbygdsbefolkningens småbruk och fiskevatten, liksom svenskspråkiga industriherrar som tillsammans med denna »tyskbaltiska utveckling» driver den svenska befolkningen till städer och bruk, är den huvudsakliga måltavlan i artikeln.

Ruin för därefter en diskussion om kollektiv och individuell nytta och betonar den kollektiva nyttan av svensk jordbrukarbefolkning: »Vad väger all frikostighet i fråga om kulturfonder och akademistiftelser mot det enkla faktum att plog efter plog, som stickes i jorden, ej längre tillhör en svensk allmoge?».

Ruin ansluter sig delvis till v. Wendts uppfattning, men hans slutsats i artikeln blir en annan.

Det gäller att ägna skyndsam uppmärksamhet åt ovan berörda hotande företeelser, och icke låta, såsom hittills skett, allt sitt intresse fångas av fronten mot finnarna.

Ty det kan fastslås: farligare än finnarnas tåg över våra svenska gränser äro i detta nu de förstörande krafterna i vår egen mitt.

Högervindar och förbudslag

Åren 1921 och 1922 stod P.H. Norrmén och signaturen »N» (Norrmén) för inrikeskommentarerna och tonen skiljer sig markant från den mera kyliga som vanligtvis kännetecknat Argus val- och regeringskommentarer. Norrmén kritiserar högern för inaktivitet men framför allt är det den parlamentariska demokratin i sig som ifrågasätts. Signaturen N i »Ur Dagens Historia» (12/1921):

August Ramsay får gå där Risto Ryti kommer in, Holshti tar som antitysk banerförare säte i det utrikesministerpalats där rappningen ännu ej torkat över kulhålen från tyskarnas maskingevär – dessa samma tyskars som han förföljt med småsinnets hela hat, och utan vilka han kanske i den stund som är sutte som brödlös liten sociologidocent i London, utan eget fädernesland. [...]

Nu som förut kan demokratiens inlägg i vår ekonomiska utveckling summeras upp under tre rubriker. Den har förkortat arbetstiden och därmed minskat vår konkurrenskraft utåt; den har i lagstiftningsväg förföljt de stora företagen på varje upptänkligt sätt, och den har genom att i beskattningsväg konfiskera bortåt 60% av storindustriernas vinst beskurit dessa industrier på deras möjligheter till framtida växt och förkovran.

Enligt N har Finland utvecklats »*trots* demokratin, *trots* regering, *trots* riksdag, icke med dem – nu som förut».

Norrméns gästspel blev kortvarigt, liksom de mera utpräglade högervindarna. Från 1924 är det åter Ragnar Furuhielm som träder in som inrikeskommentator och därmed får riksdag och regering en behandling, i »De nya valen» (3/1924), som knappast tillfredställde Norrmén.

Det egentliga lagstiftningsarbetet skall väl småningom minskas, då ju riksdagens och regeringens flit i detta stycke hör till de förtjänster, som av alla öppet erkännas.

Furuhielm föreslår en minskning av skattesatserna i alla inkomst- och förmögenhetsklasser men tillägger att statsbudgeten kanske inte tål detta. Men kanske om den dyrbara förbudslagen slopas.

I artikeln »Vaktombytet» i januari 1928 (1/1928) uttalar sig Furuhielm närmast berömmande om den fällda socialdemokratiska regeringen, men den nya agrardominerade regeringen ges också möjligheter till framgångsrikt arbete.

Genom att programmet erhållit en rätt så tydligt markerad vänsterfärg, skola socialdemokraterna kunna känna sig någorlunda tillfreds. Deras lust att störta ministären skall därutöver ytterligare minskas genom att samlingspartiet ställts fullkomligt i skuggan. Framstegspartiet skall förhålla sig lojalt mot en regering, vars reformkrav så nära överensstämmer med deras egna. Den svenska oppositionen skall tillbakahållas genom att aggressiva åtgärder mot mindretalsnationaliteten undvikas. Och slutligen skall fackministrarnas egenskap av att icke tillhöra agrarpartiet utgöra en garanti för att regeringsåtgärderna icke bliva av alltför ensidig art.

1928 diskuterar Eirik Hornborg, Argus blivande huvudredaktör, äktfinskhets och språkhets under rubriken »Betänkliga symptom» (19/1928), men hoppas ännu »på en ljusning – på en tid med friskare luft och klarare perspektiv. Man måste det för att kunna andas. Dessutom är man tills vidare inte berättigad att misströsta».

Eirik Hornborg, svuren motståndare till förbudslagen och förespråkare för höjda försvarsanslag, tar ställning mot förbudslagen i ett inlägg 1929. »Ropet på referendum» (19/1929) vänder sig dock huvudsakligen mot folkomröstning som ett politiskt medel. Det är riksdagsmännens sak att fatta beslut, inte en hasardartad folkomröstning.

Först skulle folket göras nyktert. Sedan skulle det göras nyktrare. Småningom vande man sig vid [...] att det inte var värre än förr. [...] Nu hör man redan en och annan flämtande försäkran, att t.o.m. om det nu drickes något mer än förr, så är förbudet bättre än s.k. supfrihet; i en oviss framtid skall väl ändå nykterhetens idé tränga igenom. [...] Det påminner om mannen som föll från kyrktaket: han föredrog avgjort fallandet framför stanlandet.

Då ett fall emellertid förr eller senare måste leda till botten, har en och annan begynt se sig om efter en någorlunda mjuk plats att hamna på.

Den platsen är, enligt Hornborg, folkomröstningen.

Ett sådant sätt att utröna, vad »rätt och sanning bjuda», hör nog till de mera kuriösa. [...] I varje viktig fråga borde då folkets mening inhämtas.

Hornborg och Hugo E. Pipping representerar borgerligheten, men deras antifascistiska hållning är definitiv. Det är också klart att de företräder en samhällslig integrationslinje

som de i flera inlägg anser vara hotad.

Argus grundinställning och principiella linje kommer klarast fram i meningsutbyten med C. A. J. Gadolin. I en redaktionell ledare, »Borgerlighetens bärande intresse» (19/1930), redogör Pipping för linjen, troligen föranledd av en insändare av Gadolin, som tillsammans med en svarsreplik av Hornborg publiceras i samma nummer. I artikeln angriper Pipping tidskriftens tidigare medarbetare P. H. Norrmén, som under Lappotiden sympatiserade med Lapporörelsen.

Pipping anser att den provinssvenskhet Norrmén kritiserar är en övervunnen ståndpunkt, men att den svenska överklassen, storkapitalet och de »svenskspråkiga men osvenska patronerna» i många fall visat prov på »bristande ansvarskänsla» för att stöda svenska företag och svenska kulturföreningar. Han ställer sig också avvisande till Norrméns påstående att »den svenska befolkningens stora, varaktiga, bärande intresse är identiskt med de finska borgerliga partiernas, med samhällets, med landets».

Med hänvisning till den svenska befolkningens relativt sett större urbana befolkning, svensk frihandelstradition på nyländskt lantbrukarhåll med avståndstagande från lantbruksprotektionism menar han att den svenska befolkningen kommer i konflikt med de finska borgerliga partierna därför att stora delar av den svenska befolkningen har samma intressen som socialdemokraterna.

Motsatserna mellan finsk och svensk borgerlighet sträcka sig dessvärre djupare än till tullfrågan. Det vore en fruktansvärd vanställning av fakta att på socialdemokraterna skjuta hela skulden för det långt gående statliga ingripandets politik, som hos oss firat många sorgliga triumfer. Den offentliga företagarkerksamheten, understöddet av näringar (speciellt jordbruket) genom tullar eller på annat sätt, den höga beskattningen av kapitalet, den experimenterande sociallagstiftningen (t.ex. förbudslagen), förslagen om begränsning av räntans höjd, allt detta försättande av »den ena efter den andra av dess (samhällets) ekonomiska lagar ur funktion» har i minst lika hög grad utgått från de finska borgerliga partierna, medan svenskarna i stort sett stått avvisande.

III. LAPPO

U tvecklingen under de följande åren får Hornborg-citaten från 1928 om »en tid med friskare luft» att framstå som en from förhoppning. Den slutliga stormen kommer 1930. Äktfinskheden är fortfarande en del av tidskriftens måltavla men den vidgas nu, inte minst genom att fascismen också på svenskt håll hade sina understöddare. Kampen inom Sfp utgör en så integrerad del av redaktionens kamp mot fascismen i landet att den här tas med för visa på det flerfrontskrig Argus såg sig tvungen att föra.

Senare delen av år 1930 ingår ett trettiotal artiklar och kommentarer som behandlar och kritiserar fascismen, huvudsakligen dess framväxt i Finland. Tönen anslås i nummer 8 i april med Hornborgs »Fascistiska tendenser» (8/1930). Kommentaren är ännu kallt analyserande och i viss mån förstående, isynnerhet i fråga om Italien men också mera allmänt, till att i nödfall gripa till våld. Ett nödfall som nu, enligt Hornborg, inte föreligger i Finland.

Men med sådana hänvisningar kan man inte etablera något försvar för de fascistiska tendenser, som under den senaste tiden gjort sig gällande inom vissa medborgarkretsar i vårt land. [...] Det är en mycket stor skillnad mellan att slå ned våld och att slå ned meningsyttringar. Det förra kan återställa den brutna friden inom samhället, det senare leder med största sannolikhet till fridens brytande.

Hugo E. Pipping skärper på sommaren tonen i kommentaren »Från Lappo till Oravais» (12/1930).

Man ville blott bedja de ansvarsställande ledarna och alla dem som segerglada sola sig i Lapponamnets glans, draga sig till minnes att »den sköna dagen på Lappos fält» inom två månader följdes av ett Oravais, där »seger själv blev ett nederlag».

Och i samma nummer Hornborg (»Fascismen i fullt flor»):

Så långt har det gått, att ett svenskt medborgarmöte i Finland under inflytande av stundens andliga smitta »ger Lapporörelsen sitt fulla erkännande och stöd under förutsättning, att kampen mot kommunismen, så vitt möjligt, föres med lagliga medel». [...] Precis samma argument anfördes år 1917 till försvar för de rödas lagbrott;

det har även nyttjats till förskönande av de äktfinska tjärsuddarna.

Följande nummer av Nya Argus (13/1930) är ett anti-Lappo-nummer där Eirik Hornborg, Yrjö Hirn, Gunnar Castren och Ragnar Furuholm utdömer Lapporörelsens ideologi och metoder. Furuholm försvarar Svenska folkpartiets riksdagsgrupp och partiets centralstyrelsens resolution att kommunisterna skall bekämpas med lagliga medel, något som lett till anklagelsen att partiet samarbetar med kommunisterna.

Att värja sig för förtälet är en övermänsklig uppgift. Det ringlar sig som en orm under försöken att komma åt det. [...] Vill man oskadliggöra det på en punkt, sticker det fram sitt huvud ett stycke bredvid. (Furuholm, »Den svenska riksdagspolitiken och den svenska opinionen»)

Nu bryter folkets sunda kärna utan tvingande nöd sönder sin egen rättsordning; det fria Finland river upp sig själv. Den flik av den vita fanan, som vi bärgat genom angiveri och undfallenhet under Bobrikov och Seyn, genom det röda vanvettets blodsorgier, genom förbudshyckleriets äckliga kvalm, genom äktfinskhedens vildmarkstjut, den förkolnar nu och förvandlas till en svart trasa i den plötsligt uppflammande eld, som näres dels av religiös nitälskan, fosterländsk hänförelse och nedärvt rysshät, men dels av hänsynslös maktsträvan, primitiv rättsuppfattning och epidemisk psykos. (Hornborg, »Gud och djävulen»)

Vi ha en regering, som tills dato icke med en enda handling kunnat bevisa, att den är annat än bunden till händer och fötter; en riksdag som fattar sina beslut under ett tryck som »närmar sig terror»; en tidningspress, vars yttrandefrihet hämmas av fruktan för maskinförstörelse och annonsbojkott; och en diskussion, där de »moraliska påtryckningsmedlen» och de »fysiska övertygelsesmedlen» taga platsen av sakliga argument. (Yrjö Hirn, »Fascismen, lagarna och friheten»)

En gång kunde vi med stolthet påstå, att vi snabbt hade övervunnit frihetskrigets upplösning och förvildning och skapat en rättsstat av Finland. I detta ögonblick kunna vi det icke längre. Nu råder här anarki. På okänt sätt tillkomna delegationer tala som ägde de rätt till högsta makten i detta land. [...]

Den största och den viktigaste uppgift Finlands rege-

ring nu har, den som måste gå framom alla andra, är att återupprätta lagens auktoritet och hävda den personliga okränkbarheten. Det måste göras slut på de enskilda rövardåden, och deras förövare, som gömma sig, måste få sitt straff. (Gunnar Castrén, »Det enda nödvändiga«)

Kampen fortsätter under hela året 1930 och avslutas först 1932 efter att Mäntsälä-upproret slagits ner. Här finns inte utrymme för att citera alla de inlägg som gjordes i Nya Argus, främst av Hornborg, under denna tid. För en mera ingående analys av Hornborgs insats hänvisas till Nina Johanssons pro gradu-arbete *Eirik Hornborg under Lappo-åren. En studie i opinionsbildning* (Helsingfors universitet 2007).

Inför presidentvalet 1931 tar Hornborg inte ställning till huvudkandidaterna, Svinhufvud och Ståhlberg. Att den första sedan blev vald uppfattade Hornborg först som en rättsgaranti mot Lapporörelsen, men blev senare besviken på Svinhufvuds långsamhet och ovillighet att kraftfullt stävja rörelsen och hans uttalande att Lapporörelsen bara var »skum på ytan».

1932 blev avgörandets år. Den 1.3. skriver Hornborg under rubriken »Uppror» (5/1932):

Må nu upprorsmakarna byta ut sina vita armbindlar mot sina verkliga färger, de svartblå, så att linjerna bli klara. Och må regeringen nu en gång för alla blåsa bort det skum på ytan, som blivit över all måtta irriterande. Dess enklaste och klaraste uppgift är i varje fall att försöka. Att kela med Lappo och söka lugna stämningen med små eftergifter, det går inte längre för sig. Hotet är riktat mot samhället, icke mot marxismen.

Hornborgs förhoppningar infriades och i »Redovisningens dag» (6/1932) kunde Hugo E. Pipping redan två veckor senare göra en utvärdering av vad Lappo åstadkommit och fordra att de ansvariga ställs till svars.

Alla försök till analys, som göras av en icke-troende, ge samma resultat på varje punkt: Lapporörelsen har intet positivt program. [...] Det ekonomiska programmet finns inte ens antytt [...]. Det utrikespolitiska programmet hade troligen ägnats de vildaste funderingarna, därför att spekulationsmöjligheterna på detta område äro obegränsade för expansiva andar. Slå kommunisthat, storfinskhet och eventuella internationella förbindelser tillsammans, så ha vi kriget i öster färdigt och undergången nära.

Ytterligare två veckor senare, 1.4.1932, kunde Hornborg i »Den psykologiska bakgrunden» (7/1932) anlägga en mera analyserande ton, också om han i slutklämmen räknar upp alla dem som svikit hans vita ideal. Listan på dem som av dumhet – det enda försonande draget enligt Hornborg – svepts med i masshynosen är lång:

Den [dumheten] sveper sin försonande slöja kring hög och låg, kring kunnig och okunnig; kring dessa präster, som av en reaktionär camorra och en väpnad upprorsrörelse hoppats en renässans för kyrkan och frid på jorden; kring dessa politiker, som trott sig kunna åka till maktens och ärans höjder med Lappos folkilska tjur som dragare; kring dessa lättlurade svenskar, som varit färdiga att uppge sina bästa traditioner i förlitan på Kosolas löfte om språkstridens avblåsande; kring dessa industri- och finansmän, som i obegriplig fjärrsynthet trott sig skönja fördelar för Finlands näringsliv i att samhällsordningen sprängdes; kring dessa enkla dyrkare av våldet [...].»

Kretsen kring Argus är givetvis nöjd över att Lapporörelsen stoppats, men såsom framgått ovan bedöms följderna av rörelsens aktivitet ha varit negativa för samhällets fortsatta utveckling, både inrikespolitiskt (Hornborg) och utrikespolitiskt (Pipping) sett.

Under resten av 1930-talet är det främst tre inrikespolitiska frågor som behandlas i Nya Argus. Det är efterspelet av Lappokrisen, med krav på bestraffning av de skyldiga, avsättningen av landshövding Jalander för att han inte hade stött Lappo-rörelsen, presidentvalet 1937 och motståndet mot universitetets förfinskning som dominerar.

Som en utlöpare av Lappo-striderna kan speciellt presidentvalet 1937 ses. Argus linje är inte riktigt klar ifråga om dem som sågs som huvudkandidater, Ståhlberg och den sittande presidenten Svinhufvud. Men efter elektorsförsamlingens andra omröstning är Arvid Mörnes dom i »Presidentvalets efterräkning» (5/1937) hård över högerns och »bergsrådsflygelns» fasthållande vid Svinhufvud i andra valomgången trots dennes obefintliga chanser i slutomgången, vilket medförde att Kyösti Kallio från agrarpartiet blev vald.

Det har varit lärorikt att iakttaga stämningen på finskt håll – omedelbart efter valet i riksdagshuset bland elektorerna och sedan längre fram i tidningspressen. Svenskarna ha blivit utskrattade över hela Finland för sitt befängda sätt att hävda sin svenskhet. »Det var således till

slut ändå inte svenskhetens intressen utan storkapitalets, som på ert håll gav utslaget och avgjorde presidentvalet» yttrade en finsk, borgerlig elektor. [...]

Två faktorer blevo de mest avgörande i detta valspektakel. Först den över hela svenska Finland svepande, utanför Folkpartiet finansierade Svinhufvud-propagandan, flaggandet med Fosterlandet och – Svenskheten! Och den andra faktorn: den politiska analfabetismen inom vår folkdels alla skikt.

IV. OMSTÄLLNINGENS TID

Krigsslut och politisk nyorientering

Av naturliga skäl blir inrikespolitiken sparsamt behandlad under krigsperioden 1940 liksom under fortsättningskriget 1941–44. Krigsslutet innebär en omställning och nya utmaningar. Kommunistpartiet, vars olagligförklarande Argus betvivlat nyttan av, blir ånyo lagligt och kommunisterna/folkdemokraterna får en fjärdedel av riksdagsmandaten och blir ett regeringsparti.

Censuren mot Argus under krigen behandlas av Eirik Hornborg i »Från en kulturtidskrifts kampår» (2/1958). Artikeln visar klart Argus försök – ofta fruktlösa – att kringgå censuren och motverka dess opinionsbildande avsikter.

1945–1949 är inrikespolitiskt sett en osäkerhetens tid och detta märks också i Argus spalter. En speciell inrikespolitisk fråga är krigsansvarighetsprocessen.

»Nya regeringsmetoder» (6/1945) visar hur Hornborg av nödtvång accepterar krigsansvarighetsprocessen samtidigt som han principiellt vänder sig mot både yttre och inre påtryckningar. Hornborgs godkännande av krigsansvarighetslagen motiverar han ytterligare på hösten samma år i »Den nya Lapporörelsen» (14/1945), där rubriken till lika delar har samband med hans inledande kritik av statstjänstemännens påtryckningar i lönefrågor.

I artikeln »Finlandssvenska problem» (3/1946) behandlar Hornborg i huvudsak Sfp:s röstningsförfarande i samband med krigsansvarighetspropositionen. Trots att Hornborg accepterar räfst av de krigsansvariga är han kritisk till sitt partis handlande. En majoritet av partiets riksdagsmän hade röstat för en interpellation som ville påskynda behandlingen och dessutom frågade om regeringen var medveten om att »personer, vilka invecklat sig i antidemokratiska och uppenbart tyskorienterade förehavanden, fortfarande

inneha ledande poster i såväl allmän som enskild tjänst [...] och är regeringen beredd att använda hela sitt inflytande i syfte att åstadkomma en nödig politisk utrensning i vårt land [...]».

Att yrka på räfst med dem [de krigsansvariga] var på in- tet sätt oförenligt med svenska folkpartiets ledande idéer; motsatsen hade snarare varit det. [...] Däremot innehåller den andra frågan sådant, som icke låter förena sig med vad vi ha vant oss vid att beteckna såsom svensk rättsuppfattning. [...]

Man må blott tänka sig vad de kretsar inom svenska folkpartiet, vilka ha ställt sig bakom den Kuusinenska interpellationen, skulle ha menat och tänkt, om högra flygeln i fall av tysk seger hade krävt utrensning av antityskt orienterade personer såväl i allmän som i enskild tjänst.

I synnerhet det sista stycket ledde till omfattande debatt och inlägg i pressen.

Äganderätten

De aktuella, mera klart inrikespolitiska frågorna behandlas i några få artiklar, av vilka Hugo E. Pippings »Opinion och opposition» (21/1944) kritiserar socialiseringssträvanden och alltför långt gående attacker på kapitalet och äganderätten.

Det finns ingen reson i, att nästan utan varje utredning av det verkliga behovet gå in för stiftandet av en långt gående jorddelningslag – en blankettlag, innanför vars ram man kan jonglera med jordbruket huru som helst [...]. Det kan inte vara rimligt att låta en kommitté fundera ut, huru man skall kunna transferera de realvärden, som ligga i aktiebolagen, och samtidigt på sitt håll låta en annan projektera bildandet av ett organ, som i vidsträckt mått taga hand både om bolagens och om enskildas skogar.

I början av 1946 sammanfattar Hornborg sin kritik mot upplösande av äganderätten i ett dels allmänt rättsfilosofiskt och dels praktiskt-politiskt inlägg, »Demokrati och politik» (1–2/1946):

En regim, som bryter gällande rätt, låt vara i formellt legala former, och hänsynslöst kränker samhällsmedlemmarnas rättigheter, är icke demokratisk i den betydelse

ordet fått i västerländsk politisk tradition. [...]

Hysesregleringen är ett motstycke till tvångsinkvarteringen. Genom den ha städernas fastighetsägare utan någon rättslig grund försatts i ett ojämförligt mycket sämre läge än andra innehavare av fast egendom. Efter de senaste löneförhöjningarna förefinnas icke några sociala skäl för bibehållandet av en hyresnivå, som innebär en systematisk utplundring av en medborgargrupp.

Karelarnas förflyttning

En stor inrikespolitisk fråga, både ur finlandssvensk synpunkt och allmänt inrikespolitiskt, var den förflyttade kareliska befolkningens placering, först 1940 och sedan 1944. Även uthyrningen av Hangöområdet och senare Porkalaområdet till försvarsmakten medförde inlägg och debatt.

I en kommentar, »Fosterländsk enhet» (1–2/1941), konstaterar Hornborg att angreppen på finlandssvenskarna för tillfället upphört men att hotbilder kvarstår både ifråga om universitetets förfinskning och framför allt ifråga om den s.k. snabbkoloniseringen – vilken Hornborg i och för sig har förståelse för.

När den svenska riksdagsgruppen nästan mangrant röstat för lagens antagande, när under hela den tid förberedelserna pågått svenska folkpartiet har varit representerat i regeringen, är det ohjälpligt för sent att söka helt och hållet freda svenskbygderna för karelsk inflyttning. De renodlat nationella synpunkterna måste, huru varmt de än ligga oss om hjärtat, i detta sammanhang skjutas åt sidan; det är icke som Finlandssvenskar utan som finländska medborgare vi ha berörts av kriget, och som sådana måste vi bära vår andel av bördan.

Frågan om »den svenska jorden» aktualiseras på nytt av karelarnas nya förflyttning 1944. I »Merikoivisto och andra tecken i skyn» (6/1947) konstaterar Hornborg att Finland trots allt klarat sig relativt sett bra jämfört med andra länder som drabbats av krigets efterverkningar, men att en lavin av våld och orätt verkad förlamande på rättskänsla och samhällsanda. I denna artikel sammanfattar Hornborg sin kritik av flera samhällsföreteelser.

Expropriering av egendom, som kan avstås utan att grunderna för de av åtgärden berörda ekonomiska ställning avsevärt rubbas, betecknar den yttersta gränsen för de bördor samhället kan pålägga sina medlemmar när

det gäller en hjälpaktion av ifrågavarande slag. [...]

Vad projektet Merikoivisto beträffar tillkomma två sekundära omständigheter. För det första vill man kila in en samlad finsk bosättning i en urgammal svensk bygd. [...] Den andra omständigheten hänför sig till det planerade Merikoivistos geografi. Endast områdets sydligaste del motsvarar de anspråk på en hembygd för fiskare och sjöfolk som de fyndiga förslagsställarna ha trott sig finna så väl tillgodosedda i västra Pernå.

Det andra exemplet Hornborg nämner är frågan om statspolisen, inom vilken kommunisterna beretts plats och vars ledning anförtrotts Yrjö Leino i hans egenskap av inrikesminister.

I klass med detta strålande exempel [Merikoivisto] på modern »demokrati» går det ironiska faktum, att riksdagen har behandlat och förkastat en motion om statspolisens avskaffande, inlämnad år 1945 av samma inrättnings nuvarande biträdande chef. Man har svårt att tänka sig ett mera lyckat skämt av ett bistert skojfriskt öde.

I en av sina sista inrikespolitiska kommentarer, »Politiska kampmetoder» (16/1948), förhåller sig Hornborg neutralt positiv till tillkomsten av Fagerholms socialdemokratiska minoritetsregering 1948. Hornborgs argument bygger på åsikten att en socialdemokratisk enpartiregering kanske får mera gjort än en blockregering med riksdagsmajoritet.

På det hela taget kan man säga att det gamla gardet, företrätt närmast av Hornborg och Pipping, under tiden 1945–48 förhöll sig kritiskt till många politiska företeelser och förslag, trots att de inte sällan insåg nödvändigheterna av åtgärderna. Flera artiklar av dessa två ingår. Upplösningstendenser, förhastade och svagt underbyggda förslag och åtgärder fördöms. Vid årsskiftet 1947/1948 överlämnar Hornborg huvudredaktörskapet till Georg Henrik von Wright och ett år senare lämnar han redaktionen. 1949 övertar Nils Meinander Hornborgs och Pippings kritikerroller, både den politiska och den ekonomiska.

I »Jordbrukspolitik i en återvändsgränd» (1–2/1949) efterlyser Meinander ett avskaffande av de småbruk som skapades genom kolonisationslagen efter kriget. Överskottsproduktionen, sammankopplad med höga kostnader, kommer enligt Meinander att bromsa upp välståndsutvecklingen:

Osentimentalt borde de många ekonomiskt vanföra skapelser, som i ett politiskt nödläge improviserades fram,

ledas mot sin avveckling. I sitt eget intresse borde småbruket få en stabil grundval, och detta kan inte ske annat än genom en utmönstring av de alltför små lägenheterna. Omsorgen om deras lönsamhet måste vika för större ekonomiska intressen.

Hustich tar i »Framtidsperspektiv i vår inrikespolitik» (20/1951) försiktigt avstånd från en alltför forcerad avveckling av småbruket. Han ser den redan ske och ha även negativa konsekvenser, bl.a. risken för att bli beroende av spannmålsimport. Hustichs intresse i artikeln är dock huvudsakligen de politiska förändringarna till följd av strukturomvandlingen.

Ett minskat röstunderlag leder till att agrarpartiets nu så stora och betydelsefulla inflytande i vårt politiska liv minskas. [...]

Det svenska folkpartiet i Finland skall ju i sig på svenskt håll sammansmälta agrarpartiets, samlingspartiets och det finska folkpartiets ekonomiskt-politiska program och ideal och ju mera motsättningen mellan producenter och konsumenter ökas, desto svårare blir herdarnas uppgift. [...]

Om utvecklingen går i samma riktning som härintills bör väl vänsterpartierna kunna se framtiden an med ett visst lugn.

Fagerholms regering blev kortvarig. Angreppen på den kom också från Nya Argus. Framför allt var det Nils Meinander som stod för dem. Kritiken gäller den ekonomiska politiken men för även fram synpunkten att en minoritetsregering är alltför svag för att lösa problemen.

Kritiken var så omfattande och definitiv att den ledde till motsättningar också inom redaktionen och till kritik från läsekretsen. Inte heller Arguskretsen slöt enhälligt upp bakom Meinander.

När Kekkonens fjärde regering bildades 1953 blev Meinander minister, varvid hans politiska regeringskommentarer övertogs av Ilmari Hustich, vars ton i »Regeringsmördor» (13/1953) var kritisk till Meinanders medverkan.

Nya Argus har, som läsekretsen vet, alltid haft en medlem av redaktionen avdelad för uppgiften att ge regeringen råd och anvisningar. Senast har denna befattning med känd förmåga handhåfts av nuvarande minister Nils Meinander. Då denne numera mycket uppskattar regeringen, har undertecknad för denna gång övertagit hans egentliga uppgift.

Exportindustrins problem, utrikeshandeln och regeringens skattepolitiska åtgärder kommenteras, och isynnerhet de sistnämnda kritiserar Hustich skarpt.

Finlands folk är icke ett affärsföretag som kan skötas rationellt ekonomiskt. Så kollektiverat är vårt samhälle lyckligtvis ännu inte. De sociala förhållandena är i synnerhet i vårt ömtåliga politiska klimat lika hårda realiteter som de ekonomiska buden. I förslagen till krisens lösning hade man med förlov sagt gärna sett mera av den innerst inne mycket realistiska mentalitet – ofta avfärdad av s.k. nationalekonomiska experter som ömhjärtad, känslöbetonad idealism etc, – som säger att om någon måste skyddas i ett krisläge så är det de svaga i samhället, barn, åldringar, mindre inkomsttagare och småsparare. [...]

Eller är den nuvarande agrardominerade regeringen helt fri från så själviska syften? Regeringens företrädare har denna gång haft ett rent otillständigt sätt att säga att de och de kretsarna icke förstått helhetens intresse. Då minister Meinander finner kritiken oberättigad eller minister Törngren säger att »demokratin i dagens Finland uppvisar sina sämsta sidor» så är det minst sagt grov överdrift. Vi har haft en livlig diskussion, men vi har icke haft folkupplopp eller strejker eller torgmöten. Den enda som visat dåligt uppförande är väl regeringen, som fortsätter trots nuvarande minister Meinanders uttryckliga anvisning i senaste nummer av Nya Argus: »Därför känner man oro för att en politisk lösning skall kompromissas fram som visserligen håller regeringen kvar i närheten av rodret, men som lämnar själva sakfrågan olöst».

Meinander lämnade redaktionen 1955. Slitningarna mellan honom och den övriga Arguskretsen utmynnade i en omfattande konflikt inför presidentvalet 1962.

V. KEKKONEN-PERIODEN OCH SFP-KAMPEN

Under början av 1950-talet diskuterade liberalismen flitigt i Argus spalter. Dels fördes en principiell diskussion om liberalismens natur och uppgifter, dels diskuterades konkret partipolitik. I nummer 9/1949 efterlyser Kurt Westerholm en liberal konsolidering i ett inlägg med detta namn och i sista numret för 1950 konstaterar

Lars Dufholm i »Socialliberal samling» att sfp-högerns aktivitet »[i] förening med partiets politik på det ekonomiskt-sociala planet» fordrat motåtgärder av liberalerna.

Tyvärr kan ingen reell politik i dagens värld föras enbart på ideologisk grund. Därför har vid Socialliberal Samlings tillkomst det ideologiska momentet förenats med den praktiskt-politiska uppgiften att klart och med kraft företräda de intressegrupper i samhället, som hos oss närmast burit upp den liberala samhällsuppfattningen.

Grunden för samlingssträvandena har inte varit bara det dagsaktuella politiska skeendet, utan fastmer behovet av ideologisk samverkan mellan de hittills splittrade och i fråga om kontakt rätt isolerade kretsar, som representerats främst å ena sidan av det akademiska Nyliberala Studentförbundet, å andra sidan av vårt traditionsrika småfolksparti Svenska Vänstern (Numera Frisinnade partiet), men även betydande grupper av medborgare med modärnt kristen livssyn.

Dessa är enligt Dufholm »de kvalificerade yrkesarbetarna [...], överhuvudtaget löntagarna, medelklass och småfolk av olika kategorier [...]». Men även företagare och lantbrukare »som har en samhällssyn vid nog för insikt om att ett väl avbalanserat samhälle styrt i framstegsvänlig anda sist och slutligen är fördelaktigare även för dem» bör ingå.

Många av liberalerna hade tillhört fredsoppositionen. Högersocialdemokratins antisovjetiska politik sågs med oblida ögon. För många mindre på grund av skillnader av ideologisk art utan mera på grund av den förargelse den väckte på sovjetiskt håll. Den socialliberala linjen framfördes därför parallellt med en utrikespolitisk syn. Det var inte svårt för flera av liberalerna att se vänsteragraren Kekkonen både som en förespråkare för liberala idéer och en garant för ett fortsatt gott förhållande till Sovjetunionen.

Kampen mellan liberalerna och högern inom Sfp fortsatte med oförminskad styrka och i Argus framfördes dels kritik mot socialdemokraterna men också farhågorna för att man alltför hårt binder sig vid agrarerna.

Ilmari Hustich, som företrädde en vänsterliberal syn, uppfattade Kekkonen som en utjämnare av både sociala och regionala motsättningar och betonade i flera inlägg Kekkonens insatser för utvecklingen av norra Finland.

I »Mellan drabbningarna» (3/1956), efter genomfört elektorsval, utdömer Jansson elektorsval som ett lämpligt valsätt och när han diskuterar alternativen val av riksdagen eller direkt folkval, uppger han sig ha börjat luta mot det senare.

Valet mellan agrarer och socialdemokrater var inte helt lätt. Jansson tar inte ställning till huvudkandidaterna för presidentposten, Fagerholm och Kekkonen. Däremot motsätter han sig svarta hästar. Likaså ser han attackerna mot Kekkonen som överdrivna.

Till dem hör också den famösa »nej-åt-Kekkonen» kampanjen, som för undertecknad föreföll överdriven och dessutom oklok med tanke på svenskhetens intresse på lång sikt, men som tydligen slog an på en del av den svenska allmänheten. [...]

Härtill kan sägas, att kritiken mot statsminister Kekkonen inte är helt oberättigad. Men samtidigt frågar man sig, om de fem regeringar som bär hans signatur – ibland dem fyra med svensk medverkan – på sitt konto har något så riksskadligt felgrepp, att det motiverar tillgripande av en nödlösning för att undvika hans person. För vår del anser vi, att de motkandidater som uppställts i valet bör räcka som alternativ till honom.

Utgången av presidentvalet befäste liberalernas ställning, men samtidigt deras anknytning till Kekkonen och indirekt till agrarpartiet. 1958 blir Jan-Magnus Jansson huvudredaktör för tidskriften.

Osäkerheten inför presidentvalet återspeglar också en tveksamhet inför valet mellan agrarer och socialdemokrater. Liberalerna hade historiskt stått rätt nära den reformistiska socialdemokratiska politiken. Kurt Westerholm belyser dilemmat i »Valet och tidsperspektivet» (5/1956), där han ser en orsak till motståndet mot Kekkonen i hans vänsterorientering.

Tidigare socialistledare blir plötsligt populära bland högerkretsar. De som fick ordna upp konkursboet efter kriget framställs indirekt som monumentala politiska ignoranter. [...]

Den enda paroll man verkligen kunde samla sig kring var negativ: inte Kekkonen. Men desorienteringen var så stor att man inte heller i tid kunde hålla på den andra huvudkandidaten, Fagerholm, likaså en av efterkrigstidens ledande centerpolitiker. Också han hade egenskaper, som majoriteten av de små partierna in i det sista var allergisk för, han var socialdemokrat, han hörde inte till kyrkan, han hade – ur finsk synpunkt – fel modersmål. Först när den bleka nöden stirrade emot en i Kekkonens skepnad måste man välja det mindre onda. [...]

Halvseklet 1900–1950 kommer allt mer att bli »ader-tonhundratal» och vi får faktiskt i fortsättningen i allt

högre grad höra av FFC, CIA och MTK, gräva oss ner i aravafrågor, sjukförsäkring, ålderdomspensionering, lantbrukspriser och arbetslöshetsproblem. Det måste se olustigt ut för dem som inte vill följa med. [...]

Trossatsen att socialdemokratin, det självständiga Finlands nyckelparti, i dagspolitiken bör vara huvudfienden, måste radikalt nedmodifieras.

Argus redaktion fogade en not till liberalen Westerholms artikel där den ombad tre företrädare för olika politiska inriktningar att i följande nummer kommentera inlägget: Torsten G. Aminoff från Sfp-högern, Verner Korsbäck från Sfp-agrarerna och Gudrun Mörne från Sdp. Notan börjar: »Det klagas ofta på den politiska diskussionens förfall. Än är den ytlig, än menlös, än hårt bunden av partilinjer».

Korsbäck anser agrarsynpunkterna åsidosatta inom Sfp. Han ger Westerholm rätt på många punkter men anser naturligt nog det inte vara något botemedel att lägga partiets politik närmare socialdemokraterna. Han efterlyser istället att många särgrupper, löntagare, landsbygdsbefolkningen, bergsråden, socialliberal samling, unghögern o.s.v. bildar egna särorganisationer och väljer delegater till ett centralt, partisammanhållande organ. I sitt svar till Korsbäck förkastar Westerholm tanken, trots att han medger att partiet i mycket endast är en valorganisation och »ogillar detta lika mycket som hr Korsbäck tycks glädja sig åt det».

Westerholm framhåller också att han med »ett par streck mot den verkliga centern på vår partipolitiska skala» inte avsåg »socialdemokratin, utan helt enkelt ett mera realistiskt och liberalt synsätt».

»Centern» har hos Westerholm och kommentatorerna olika innebörd. Med centerpolitik avser Westerholm samarbetet mellan agrarerna och socialdemokraterna och diskuterar om utvecklingen kunde gå in den riktningen att »de två partier som principiellt kan rubriceras som centerpartier» kunde bidra med utjämnande insatser. Hans mera inskränkta intresse ligger i vad som kan göras för en sådan utveckling inom Sfp. Det var också på den senare frågan han fick svar av de flesta, trots att han i sin kommentar till inläggen påpekade att han bara tagit Sfp som ett exempel.

Gudrun Mörne befattar sig inte med frågan om Sfp:s organisation eller framtidsutsikter utan ägnar sig åt att diskutera de nationella intresseorganisationernas roll, socialdemokraternas solidaritetslinje och allmän humanism. Westerholm håller i sitt svar i allt väsentligt med Mörne.

Det är nämligen så, att det goda hjärtat och den goda viljan – hur nödvändiga de än är som motivationer –

ännu aldrig ensamma i historien fått bukt på de stora orättvisorna, förrän de iklätts en kollektiv och organisatorisk form, blivit politiska maktfaktorer. Orättvisan är nämligen också alltid organiserad.

Ett mera Sfp-betonat redaktionellt inlägg, »Två svenska linjer» (14/1956), görs några nummer senare av Lars Dufholm, som belyser motsättningen mellan Ralf Törngren och John Österholm. Efter att beloppet för det område i Obbnäs som avståtts till försvarsmakten fastställts, och Törngren inte avgått ur regeringen, skärptes maktkampen.

Men när man – med relativ framgång – kämpat slut – var på sitt sätt [...] blev avvägningen av den fortsatta kursen på ett signifikativt sätt olika. Fortsatt regeringsmedverkan – och ett tillvaratagande av de svenska intressena på denna väg – var det sakligt naturliga för det ena betraktelsesättet. Ett emotionellt-nationellt och parlamentariskt-taktiskt motiverat avhopp ur regeringen, var det andra receptet. [...]

Man lät sig följaktligen lockas alltför långt ut på den markerat partipolitiska linjen. Ty vid detta laget förefaller den av minister Törngren företrädde linjen i själva sakfrågan ha varit den riktigare och rimligare. [...]

Riksdagsgruppen omfattade John Österholms radikallära linje. [...] Inom gruppen dominerar vid detta laget de något ensidigt konkreta praktikerna och de starkt lokalpolitiskt förankrade medlemmarna, medan relativt få är utpräglade rikspolitiskt orienterade.

De finlandssvenska liberalerna (Meinander, Söderhjelm, Törngren, Hustich, Jansson, Westerholm, Dufholm) fick en stark ställning i maktens korridorer även om tiden i statsrådet inte blev speciellt lång för dem som nådde ministernivån. Det var också naturligt att de, med undantag för Nils Meinander, slöt upp bakom Kekkonens presidentkandidatur 1961 och aktivt verkade för hans återval 1962.

Jansson hävdar i de flesta av sina inlägg att Sovjets förtroende för Finland är det centrala. Detta leder till kritik från högerhåll, men också något mera allmänt från dem som, enligt Jansson, oreflekterat ställer moralisk idealism och mänskliga rättigheter framom realpolitiken i utrikesfrågor. Hans realpolitiska utrikespolitik, bl.a. förståelse för Sovjets ingripande i Ungern 1956, negligerandet av Sovjets införlivande av Estland samt återhållsamheten i fråga om Tibet, väcker kritik. Äldre liberalers kritik bemöter Jansson hövligt undervisande, men tonen i svaret på Carl-Gustaf Lilius insändare (12–13/1960) är en annan. Lilius Sovjet-

kritik och hans försvar för mänskliga fri- och rättigheter nerkämpas kraftigt och dessutom får sig Lilius, direkt och indirekt, påskrivet uppfattningar som ger honom anledning till ett bemötande (14/1960). Slutintrycket är nog att Lilius utgår med den moraliska segern. Janssons moral – att det gäller att trygga landets framtid och stöda landets officiella utrikespolitik »i vars skydd ni lever men hyser ett sådant förakt för» – och påpekande att inställningen inom Argus-kretsen nog kan bero på övertygelse, minskar inte Lilius samvetsbetänkligheter, även om de besvarar hans frågor om Argus utrikespolitiska linje. En intressant fråga är om Argus grundlinje de facto förändrats. Kanske försvaret mot Ryssland/Sovjetunionen bara övergått från en »frontlinje»-aspekt till en »förtroende-linje».

Det huvudsakliga syftet i Anders Huldéns artikel »Kommunismen och vi» (16-17/1959) var att »avkriminalisera» kommunisterna, att de skulle behandlas som vilket annan samhällsgrupp som helst, delvis på grund av deras stora antal anhängare. Men Huldén har också ett perspektiv på den framtida politiska utvecklingen, som ledde till en omfattande debatt.

Att vi går för fullt mot en socialistisk-kommunistisk period i världen borde vara uppenbart för alla. Att fastslå detta är inte borgerlig defaultism utan historisk realism. [...]

Hans [socialliberalens] dilemma är detta: vill han leva och arbeta i en kulturperiods trista undergångsskede eller vara med och göra en insats i den nya kulturperiodens uppåtstigande skede? Vill han vara en av de sista mohikanerna eller en av pionjärerna? [...] Pionjär är att ta steget över till socialismen och inom dess krets motarbeta de skrämmande och negativa faktorer som den så lätt kan utlösa samt vara med och i all anspråkslöshet bygga upp en god och fri socialistisk värld. Om morgondagens värld är god kan ingen säga, men att den är socialistisk vågar man ganska säkert påstå. [...]

Med allt detta menar jag ingalunda att vi skall rusa iväg och bli socialister eller kommunister. [...] Jag tycker att de borgerliga kan låta kommunisterna ha den övertygelse de kommit till utan att ständigt och jämt stämpla dem som brottslingar och gud vet vad. De borgerliga vinner inga ideologiska segrar med den kampattityden.

Carl-Gustaf Lilius betecknade senare, i sin andra ovan nämnda Argus-kritiska insändare (12–13/1960), Huldéns artikel »det andliga missfoster som bar rubriken »kommu-

nismen och vi», det utgör säkert bottenrekord i Argus' historia».

Argus redaktion hade bett om kommentarer redan i det nummer där Huldéns artikel ingick. Kommentatorerna (Aminoff, Jansson, Westerholm, Kalervo Siikala och Jouko Tyyri) var, med litet olika reservationer och nyanser, beredda att omfatta att kommunisterna borde integreras i samhället – däremot omfattade de inte Huldéns syn på socialismens seger. Huldéns svar (18/1959) är närmast en upprepning av de tidigare argumenten, men i fråga om framtiden medger han att han inte hållit fast vid att använda begreppet socialism som ett överbegrepp och socialdemokrati och kommunism som underbegrepp. Han håller ändå fast vid åsikten att socialismen, i olika former, kommer att bli internationellt dominerande.

Huldéns artikel väckte en livlig tidningsdebatt och uppenbarligen var insändarna till Argus också flera. Efter Huldéns svar konstaterade redaktionen lakoniskt:

Inlägg från läsekretsen måste tyvärr anstå t.v. på grund av utrymmesbrist.

Maktkampen om Sfp:s inriktning kulminerar i och med aktiviteten inför presidentvalet 1962. Liberalerna lyckades avvärja en bindning av Sfp för socialdemokraternas och högerns kandidat Olavi Honka, som efter en rysk not och Kekkonens framgångsrika förhandlingar med Sovjets ledare avsåg sig kandidaturen. Bland liberalerna beklagade man det skedda men ansåg att den jordskredsseger som Kekkonens anhängare vann skulle ha skett även utan rysk aktivitet.

I »Kommentar kring ett jordskred» (3/1962) sammanfattar Jansson kampanjen och segern: utrikespolitiskt förtroende är viktigare än inrikespolitisk balans, och bestämmande för regeringsbildning.

Ur social balanssynpunkt vore en samregering mellan socialdemokrater och borgerlig center avgjort att föredra. Men nu går stärbandet av landets internationella ställning framom allt annat. Det finns anledning att tro, att de borgerliga partierna just nu ligger bäst till när det gäller att skapa det internationella förtroende, som vår utrikespolitik oundvikligen behöver.

Jansson anser att Svenska folkpartiet räddats undan en katastrof genom beslutet att tillåta två grupperingar arbeta inom dess ram, jämfört med de finska borgerliga partierna som flaggat ensidigt mot Kekkonen och för socialdemokra-

ternas kandidat och därmed tvingat en del av dess medlemmar ut i öknen.

Svenska folkpartiet hade gått samma väg om det inte varit för det behjärtade motstånd som restes på partidagen i Kristinestad och som – låt oss säga det utan omsvep – troligen räddade partiets fortsatta existens som politisk enhet. [...] Kritik och förnyelsekrav kommer säkert att föras fram med kraft i det sammanhang där de hör hemma: på partidagen.

Jansson övergår efter denna hövligt hotfulla slutkläm rörande Sfp:s framtid till att framdeles bekämpa högern, men hans profil blir alltmer partiets – eller partiets profil blir, så småningom, i stor utsträckning hans.

1966 blev Jansson vald till partiets ordförande och hans inlägg i Argus blir färre. Samhällsdebatten förs i huvudsak av andra, mindre partibundna skribenter.

Erik Allardts inlägg, »Svenska folkpartiet och finlandssvenskarnas framtid» (19/1964), ger ändå Jansson anledning till ett bemötande. I vilken mån frågan direkt berör inrikespolitiken kan diskuteras, men det är skäl att ta upp ordväxlingen eftersom den delvis återgår på Argus utgångsdiskussioner i början av seklet. I sin artikel skriver Allardt:

Ett slags kriterium på en demokratisk inställning hos en individ är att han kan transformera sina politiska åsikter till röstning på det parti, som bäst motsvarar hans åsikter. Ett annat kriterium är att han kan emotta och bedöma information från olika partier och först därefter träffa sitt val. I vardera fallet är det svårt för en finlandssvensk väljare av idag att tillfredsställa kriterierna. [...]

Det som här diskuteras är ingenting mer eller mindre än en upplösning av Svenska folkpartiet. Jag påstår inte att det är en åtgärd som borde företagas genast. Den situation som här har skisserats är onekligen mest akut i Helsingfors och ter sig annorlunda på landsbygden. Det är emellertid ur många synpunkter troligt att vi förr eller senare kommer till en situation där finlandssvenskarna och det svenska språket gagnas bäst av en omorganisation av svensk politik. Det är därför en sak som allvarligt måste diskuteras och som vi borde vara beredda på.

Allardt ser ett alternativ i ett omorganiserat Folkting där den svenska samlingstanken kunde förverkligas bättre. Allardt framför även andra alternativ, men det centrala är:

»Hur som helst, vi borde få i gång en rationell diskussion av finlandssvenskarnas politiska framtid».

Medan Allardts motiveringar grundar sig på en analys av framtiden, isynnerhet för Helsingfors del, bemöter Jansson i »Finlandssvenska problem» (20/1964) Allardt med hänvisning till att Sfp utgör »den politiska överbyggnaden på det finlandssvenska organisationsnätet» (kursiveringen här Janssons egen) och att det är via Sfp som organisationer och föreningar bevakar sina intressen. De svenska organisationerna har en stark folklig förankring, vilket enligt Jansson är ett annat element som talar för att upprätthålla en svensk politisk organisation. Han går inte in på hur en sådan politisk organisation alternativt kunde se ut i framtiden, utan snarare från en alternativlöshet till det existerande läget, och sätter likhetstecken mellan svensk politisk organisation och en partipolitisk organisation, Sfp.

Det [organisationsstrukturen] är ett motiv som starkt talar för att fortsättningsvis upprätthålla en svensk politisk organisation. Skulle partiet försvinna, skulle flertalet av de traditionella SFP-väljarna bli politiskt hemlösa. [...] På hela problemet kan man tillämpa Erik Allardts egna ord, då han säger att det är odemokratiskt att lämna de »sämst utrustade» – dvs de som inte talar flytande finska och inte finner sig väl tillrätta i en finskt dominerad miljö – åt sitt öde. I själva verket är de som fnyser åt »bygdeargumentet» – och de torde inte vara så få – företrädare för den gamla kulturaristokratiska svenska riktningen, inte för den demokratiska svenska idén. De räknar på att under nuvarande premisser den högre svenska kulturens intresse i alla fall tillgodoses och anser de svenska kusttrakternas öde vara en sekundär fråga.

Professor Allardts utgångspunkt är en annan. Han betonar starkt existensen av gemensamma svenska intressen, men vill finna en bättre företrädare för dem än Svenska folkpartiet. I och för sig kan det vara en rimlig utgångspunkt för en diskussion, men de praktiska konsekvenserna är närmast avskräckande.

Jansson omtolkar i sin kommentar smidigt Allardts diskussion om individuella val och Sfp:s framtida konkurrenssituation till en fråga om faran av konkurrens och hur Sfp skall bemöta en eventuell sådan.

Men begravningsentreprenörernas plötsliga uppmarsch kan också ha andra och mindre önskvärda följder. Den kan mana de partier, som hittills lojalt har hållit sig i bakgrunden, till att också ta för sig av det förmodade arvet,

samtidigt som Svenska folkpartiets kärna ändå förblir sin gamla gruppering trogen. Vi råkar då in i en ytterst kaotisk situation. Den kan enligt min mening undvikas bara om Svenska folkpartiet visar förmåga till snabb förnyelse, vitalitet och beslutsamhet.

Där Allardt vill erbjuda alternativ och ser dessa alternativ som på lång sikt bättre för finlandssvenskarna, blir Jansson en förespråkare för språklig kollektivism.

Allardt sekunderas delvis av Ove Knekt, styrelsemedlem i Nyliberala studentförbundet. I inlägget »Synpunkter på Svenska folkpartiets framtid» (3/1965) finner han dock en annan lösning; att partiet formellt blir tvåspråkigt.

»Kampen om Rundradion» tar fart under 1960-talets senare hälft. När Nils-Börje Stormbom 1968 blir huvudredaktör blir massmediernas ställning och uppgifter centrala ämnen i Nya Argus. Samtidigt radikaliseras studentungdomen och dessa frågor, liksom kulturfrågor i allmänhet, blir därigenom inrikespolitiska ämnen som fyller Argus spalter. Ungdomsrevolten diskuteras flitigt, bl.a. som en fråga om ett generationsskifte.

Samtidigt försvinner mycket av den starka Sfp-aktivitet som tidigare redovisats i tidskriften.

I och med riksdagsvalet 1966 fick landet för första gången under Finlands självständighetstid en socialistisk majoritet. Resultatet blev en regering bestående av socialdemokraterna, centerpartiet och folkdemokraterna. Riksdagsvalet kommenterades av K.J. Lång och N-B. Stormbom. Lång påpekar i »Tankar efter ett val» (7/1966) att tre orsaker har angetts till socialdemokraternas framgång: att de varit utanför regeringsansvar en lång tid på grund av »fastlåsta positioner» i utrikespolitiken, att valet delvis var ett protestval och att socialdemokraterna har klarat av sin inre splittring. Av dessa anser han det sistnämnda vara en huvudorsak. Protestvalsargumentet tillmäter han en viss betydelse, men med modifikation.

Efter att Jansson lämnat Argus drabbade kritiken av Sfp från Argushåll också honom. I Janssons tidigare ställningstaganden märks en tilltagande skepsis mot socialdemokrater – åtminstone delvis föranledd av detta partis opålitlighet, utrikespolitiskt sett, men också mera ideologiskt betonad. Kurt Westerholm hade tidigare kommenterat debatten i boken *Hyvä mätä puolueeni* (1967), där en partiledare och en utsedd »partiopponent» framför sina åsikter om sitt parti. I »»Partiet man föds in i»» (10/1968) kommenterar han ordförande Janssons och opponenter Dufholms »dialog».

Jansson hävdar nämligen att det i folkpartiet finns tre distinkta oppositionsgrupper: högern, den liberala vänstern och centern. Men utanför dessa tre ideologiska grupperingar står vad Jansson kallar »partikärnan», det kitt som håller ihop partiet. Denna kärna »behärskar i stort sett hela landsbygden och småstäderna», dess representanter håller inte så många tal vid partidagarna, utan svär istället i korridorerna över talflödet från »ideologerna». Så enligt Jansson, som kunde ha tillagt, att »kärnan» också i huvudsak svarar för de mest såsiga avsnitten i partidagarnas sillsalladsresolutioner.

Mot denna katalogisering står Dufholms enligt min mening betydligt mer verklighetsbetonade uppdelning av partigrupperingarna.

Det finns inte rum att här återge Dufholms argumentering. Westerholms kommentarer och slutsatser blir:

Centern, partikärnan – vad man vill kalla den – är och förblir i sitt ideologiska ointresse för det mesta som inte gäller »svenska frågor» konservativ i sina sociala och ekonomiska men till skillnad från den finska högern inte i sina kulturpolitiska attityder. På den stöder sej alltså i praktiken partiledningen trots att Jansson retoriskt tar avstånd från att han skulle försvara färglöshet på bekostnad av en klar linje. [...]

En annan sak som Dufholm med rätta påtalar är från sidan av partiets nordiska rättstraditioner, som alltför ofta – i dold samverkan med »det svenska kapitalet» – har urartat till legalism (»ägandeanarki» kallar Dufholm det), när det har gällt mera vittsyftande sociala och ekonomiska reformer, som på nåt sätt naggat det heliga privata ägandet i kanterna. [...]

Den förhärskande finlandssvenska status quo-konservatismen, som ger centern-högern en opinionsmässigt så dominerande betydelse, nästan predestinerar till en defensiv attityd [...].

Westerholm säger sig vara bedrövad över att »Svenska folkpartiets ledning kan bli den sista lilla ö, som berörs av förändringens vind [...]. Utom på en punkt. Det svenska kapitalet kommer säkert snabbt nog att snusa sig fram till ränteräknande datamaskinens alla senaste finesser».

Därmed har det i praktiken satts punkt för Argusliberalernas kamp om makten inom Sfp. Den partibundna politiska liberalismen ersätts av en kulturliberalism, där Stormbom, Thomas Warburton och Sven Willner samt Ingmar Svedberg står för en stor del av inläggen. Förhållandet

mellan partibunden inrikespolitik och allmän kulturpolitik glider över till den senares fördel.

Intressant är att inrikespolitiken ifråga om val och regeringspolitik diskuteras mycket litet under 1970-talet, fränsett några kommenterande inlägg, huvudsakligen av Lars Dufholm, under decenniets första år. Däremot ingår flera artiklar om samhällsutvecklingen och framtidsscenarioer, framför allt av Allardt och Hustich. Flera av den senares inlägg är, som nämnts, starkt EEC-kritiska med varningar för inrikespolitiska följder av en långtgående västintegration.

VI. MEDIE- OCH HÖGSKOLEFRÅGOR

I sin kommentar »För vad vi fortsätter» (17/1970) anknuter Nils-Börje Stormbom till Gunnar Castréns »Anmälan» i Argus provnummer 1/1907 och Guss Mattssons komplettering »För vad vi börja» i nummer 1/1908. Enligt Stormbom har tidskriften troget följt sina ursprungliga principer och trots variationer i tyngdpunkt på olika områden har det alltid varit fråga om »att samla framstegsvänliga krafter och att låta olika uppfattningar och åskådningssätt komma till uttryck sida vid sida».

Extremisterna både till höger och vänster rör på sig: låt vara att den större reella faran för ögonblicket lurar längst högerut. Jag tror att vi som nu utger Nya Argus i det läget reagerar lika som våra företrädare har gjort: att vi grips av en förnyad övertygelse om att tidskriften har en viktig uppgift att fylla. Redaktionen sådan den är idag står – det har vi varken lust eller anledning att dölja – i ett avseende heterogen: en del av oss befinner sig till höger, en annan del till vänster om skiljelinjen mellan socialism och icke-socialism. För sofliga av oss går denna skiljelinje tvärs igenom personligheten. [...]

Vi företräder olika åsikter och åskådningar, men vi har en gemensam nämnare: insikten att vi måste lära oss, komma till tals med varandra, inom nationerna, mellan nationer och raser och ideologier, om vi vill tänka oss en framtid för vårt släkte. Nya Argus strävan är alltjämt att försöka utan våld på meningsdivergenser »...till positiv alstring samla framstegvänliga krafter». Den målsättningen är i dag minst lika viktig som 1908.

Stormbom, som starkt talade för ett pluralistiskt samhälle, fäste sig speciellt vid försök att stoppa en fri debatt.

Kretsar som älskar skyglappar och munkavle och för vilka pluralism och förändringar i samhället är en stygelse vädrar morgonluft.

Medvetna breddningsförsök vänsterut hade tidigare huvudsakligen begränsats till kulturföreträdare. Några försök att bredda mot finskt håll gjordes, Klaus Mäkelä (redaktionsmedlem 1964–69) och Arvo Salo (1971–73), men de följdes inte upp.

Diskussionerna om Rundradion

Stormbom var en av författarna till utredningen *Rundradions riktlinjer* (1967–70), en tredelad skrift där Rundradions ställning och uppgifter genomgicks och förslag gjordes med tanke på behandling i Rundradions organ.

Inom Arguskretsen hade motsättningarna kommit i dagen redan tidigare, men blev hetare då Erik Allardt i nummer 4/1970 publicerade artikeln »Sociala institutioner, mänskliga behov och Rundradion». Stormbom, som fört långa och tydliga också häftiga diskussioner med Allardt, riktar i »Information eller eskapism?» (6/1970) flera invändningar mot hans artikel och anklagar honom slutligen för att utgå bara från sin eget behov av avkoppling.

Fakta, synpunkter, livsåskådningsdiskussion, medvetenhet är saker som Allardt och många andra s.k. intellektuella kommer i mer eller mindre stark kontakt med i sitt dagliga arbete, saker som ofta rentav utgör ett huvudinnehåll i detta. Dessa intellektuella bildar i detta avseende en privilegierad grupp. Men Allardt kan väl inte tro att t.ex. fabriksarbetaren vid rullbandet eller jordbrukaren på åkern får sitt behov av information och intellektuell stimulans tillfredsställt på arbetsplatsen? Eller menar han att det inte är så noga om den stora majoriteten av medlemmarna i samhället ges en rejäl chans att bli medvetna om företeelserna och problemen i omvärlden, både den närmare och den fjärrare? [...]

Den reaktionära delen av högern vill att radio/TV skall vara ett opium för folket och ingenting annat. Till min förvåning har jag gång på gång vid våra muntliga dispyter tyckt mig finna en liknande tendens hos Allardt. Jag är förvissad om att hans bevekelsegrunder är av helt andra och ädlare slag än den reaktionära högerns, dvs. i grunden förestavade av en humanitetssträvan. Men samtidigt är jag övertygad om att det är en humanitetssträvan som har växlat in på fel spår.

I sitt försvar för betänkandet presenterar Stormbom tre alternativa huvudtyper för rundradioverksamheten: kommersiell, förkunnelsepräglad och informativ. Helt renodlad finns den knappast någonstans, skriver Stormbom, men i de flesta länder ges tonvikt åt någon av dessa.

Det tycks mig uppenbart att den informativa rundradioverksamheten är den mest eftertraktansvärda av de tre huvudtyperna, åtminstone för oss som lever i ett samhälle som vi vill kalla pluralistiskt och demokratiskt och utveckla i demokratisk anda. Det betänkande som Allardt riktar sin kritik mot strävar med alla krafter att tala för och föreslå vägar just till detta alternativ.

Stormboms tidigare citerade »För vad vi fortsätter» (17/1970) verkar också ha varit ett sätt att överbygga denna och eventuella andra motsättningar inom redaktionen. Vad Allardt beträffar omfattar han i flera av sina analyser om samhällsutvecklingen och dess konsekvenser Stormboms pluralism.

Diskussionen i Nya Argus fortsatte 1971–73 i samband med försöken att fälla radiochefen Eino S. Repo. Stormbom beredde plats framför allt för försvararna. Knappast har Argus spalter någonsin tidigare eller senare befolkats av så många debattörer, isynnerhet från finskt håll. Debatten gällde inte enbart Rundradion utan även tidningspressen och förhållandet mellan dessa två institutioner.

I »Oj, Yleisradio Ab!» (11/1972) ser Stormbom slaget förlorat. Han konstaterar att centerpartiet och samlingspartiet, understödda av folkpartierna, lyckats sparka den obundna Eino S. Repo. Centerpartiet för att han inte blivit centerpartist, samlingspartiet för det han blivit »en symbol för: en programpolitik som lögnaktigt kallas vänstervriden men som de facto bör kallas pluralistisk och informativ».

Alltså: Huvudsaken att rensa ut Repo och det han representerar. Sedan denna symbolhandling väl är genomförd spelar det mindre roll vem eller vad som kommer istället.

Sfp:s agerande fick vissa följdverkningar, som togs upp i Argus. I »SFP:s politiska roll i fallet Repo» (13/1972) meddelar K. J. Lång att det varit hans plikt att meddela att han inte mera kunde uppfatta sig som medlem av Sfp. Det är framför allt Tallgrens röstning som irriterar. Lång skriver att han inte hade varit så förvånad om frikyrkliga eller högerkretsar hade fullföljt naturliga politiska intressen. Det hade »endast varit uttryck för SFP:s breda underlag».

Men att C. O. Tallgren som en av de få representanterna i riksdagsgruppen för den finlandssvenska liberalismen faller undan för hysterin kring Repo, är upprörande.

Lång anser att hade Sfp genom Jansson och Tallgren stått upp för sina principer så hade centerpartiet och samlingspartiet tvekat.

Då Sfp inte »intagit en principiell ståndpunkt för ordets frihet» anser Lång att »den nationella minoritetens parti, svenska folkpartiet har gjort vårt land en stor björntjänst när det har slutit upp kring högerkrafterna».

Under senare hälften av 1970-talet och under 1980-talet ingår i Argus flera artiklar som analyserar samhällsförändringarna i Finland. Hustich granskar (17–18/1975) en prognos, *Suomi 1975*, gjord 1966, för hur Finland skulle se ut tio år senare. Prognosen är gjord av »teknokrater-ekonomerna» och påpekar att ekonomisterna försöker eliminera samhällsförändringar och det politiska scenariot ur sina analyser: »ekonomi är icke politik».

Tvärtom, ekonomi är politik i vår tid mer än någonsin, redan av den enkla anledningen att statens roll blivit så genomgripande även i marknadsekonomierna. Och vill man rikta en väsentlig anmärkning mot bokens författare så är det att de väl sporadiskt och nonchalant tangerat den politiska bakgrunden, såväl nationellt som internationellt.

Hustich ser Allardts bidrag som litet mer visionärt, med en annan utgångspunkt än »teknokraten-ekonomens».

Han förmodar att ungdomsfrågorna blir mera i förgrunden än tidigare och särskilt högskolepolitiken. Och häri har han ju haft rätt. [...] Jag minns huru jag i ett inskriptionstal år 1966 klagade över den studerande ungdomens bristande intresse för samhällsproblematiken (Hanken-ungdomarna är nu i en kategori för sig, det medges). Knappt två år senare brast det löst [...].

Allardt hör under 1980-talet till Argus flitigaste skribenter. »Perspektiv på utvecklingen i Nyland» (14–15/1983) är en mer regionalt betonad konkretisering av översikterna i en tidigare, tudelad artikel, »Finlands förvandling I-II» (1/1982 och 12–13/1982), Den förra delen behandlar strukturomvandlingen, den senare generationsbrytningarna. »Frihet och gemenskap i stadskulturen» (3/1985) och »Idealiseringen av industrisamhällets nationalstat» (6–7/1988) betonar människors skilda behov. Båda slutar

med ett ställningstagande för och en förväntan på pluralism, något som anknyter till Stormboms tankar i deras debatt kring Rundradion.

Argus har under hela sin verksamhetstid haft nära personliga förbindelser till Helsingfors universitet. Universitetsfrågor har alltsedan Guss Mattsson varit en central del av inläggen i Argus. Utrymmet tillåter inte någon genomgång av hur den inrikespolitiskt centrala universitetsfrågan (universitetets förfinskning) behandlats i Argus spalter. Flera inlägg gjordes under trettioalet, men 1950 (4/1950) konstaterade Henrik Zilliacus att universitetsfrågan fått en i stort sett tillfredsställande lösning och efterlyser ett samarbete med Åbo Akademi.

Här brister åtskilligt. Enskilda initiativ till trots är kontakten överraskande svag och från huvudstadssynpunkt framstår Åbo tyvärr ofta som en enklav, vars göranden och låtanden man inte får veta mycket om, kanske inte heller intresserar sig för.

Den gemensamma finlandssvenska högskoleplaneringen tog fart efter Harald Teirs artikel »Befolkningsutveckling och svenskspråkig högskoleundervisning i Finland» (16/1968), vilken delvis föranleddes av Ketonen-kommitténs betänkande om högskoleundervisningen i Finland. Linjerna låste sig mellan det tvåspråkiga Helsingfors universitet och »det finlandssvenska universitetet», Åbo Akademi. I diskussionerna om utbyggandet av högskoleutbildningen i Vasa, Harald Teirs huvudsakliga intresse, hade tidigare framkastats tanken att Åbo Akademi borde flytta till Vasa. Teir var beredd att lämna humaniora och teologi kvar i Åbo men understödde i övrigt tanken. Under debatterna föreslogs flyttning av flera enheter till olika orter. Henrik Österholm, medlem av Argus redaktion, ville bygga upp ett tvåspråkigt universitet i Vasa. Roger Broo ville förena praktiskt taget all svensk högskoleundervisning under Åbo Akademi. Johan Wrede, prorektor för Helsingfors universitet, bemötte Broo med argument som i mycket liknade Österholms, och gav den kanske klaraste sammanfattningen av huvudlinjerna i debatten (»Svenskfinlands högskoleproblem», 1–2/1976).

Broo vädjar [...] för »ett enda finlandssvenskt universitet», decentraliserat men i nära administrativt samarbete.

Det är en tanke som måste preciseras närmare, om den skall kunna diskuteras utan semantiska svårigheter. Så som den nu formulerats av Broo fruktar man att den innehåller två mycket orealistiska element, av vilket det

ena dessutom är osympatiskt. Det är orealistiskt att bygga på decentraliserad verksamhet hos funktionellt sammanhängande enheter. Det är orealistiskt och osympatiskt att tro att finlandssvensk isolationism skulle gagna vår högskoleverksamhet.

Slutresultatet blev en Åbo Akademi-enhet med en kvantitativt sett liten del i Vasa, en Vasa-filial till Svenska Handelshögskolan och en förstärkning av Helsingfors universitet genom Svenska social- och kommunalhögskolans anslutning som svensk enhet till Helsingfors universitet. Konfliktlinjerna och revirkampen mellan Helsingfors och Åbo bibehölls.

Studentradikalismens dagar var i stort sett förbi, både som upphov till en demokratidebatt och som ideologisk förnyelse. Ur allmän inrikespolitisk synpunkt var inläggen i Argus inte speciellt intressanta. De präglades av regionala maktkamper och hade, frånsett den klassiska skiljelinjen mellan tvåspråkighetens kontra enspråkighetens fördelar som återspeglades i inläggen, ingen inrikespolitisk betydelse eller påverkan.

1975 behandlar Klaus Törnudd i »Politiseringens intensitet» (4–5/1975) den stigande politiska intensiteten och hur den påverkat tjänstemännen. Han framför att det vore lättare att »uppfatta frågan om tjänstemännens personliga politiska åsikter som irrelevanta» om de politiska kamperna inom ämbetsverken skulle förskjutas till nämnder, förvaltningsråd, utskott, kommissioner och andra kollektiva organ.

1977 kritiserar Tom Moring »Korporativistiska tendenser» (5–6/1977) och ger en rad exempel på organ med denna uppbyggnad. Som journalist vänder han sig mot deras slutenhet och mot bristen på insyn men också mot journalisternas ointresse för frågan. Också breda samhällsavtal anser han vara behäftade med dessa risker.

Det finns inte någon identisk likhet mellan den ursprungliga korporativistiska utvecklingen under 1800-talet och den fascistiska korporativismen under 1900-talet, lika litet som dagens tendenser utan vidare kan jämföras med tendenser till fascism. Men fortfarande representerar korporativismen ett konserverande system, och går hand i hand med högervindar i politiken.

VII. KONSENSUS OCH EU-ANSLUTNING

Från och med 1980-talet blir regeringarna mera långlivade, de sitter för det mesta hela riksdagsperioden. Undantaget är Anneli Jäätteenmäkis regering som fick sitta endast två månader. Det är därför i sig naturligt att bevakningen i Argus av riksdagsval och regeringsprogram inte är lika tät som tidigare.

Koivistos jordskredsseger 1982 var så väntad att endast en kommentar, »Om folkviljan och presidentvalet» (11/1981), gavs före valet och en, »Presidenten och det som sker» (2/1982), efter valet, av Sven Willner. Willners sistnämnda kommentar gällde närmast opinionsklimatet där han inte anser detta ha mycket med presidentens partitillhörighet att göra utan snarare med internationella trender. Han förväntar sig inte att Koivistos seger ska leda till en återgång till 1960- och 70-talens häftiga debatter och samhällsengagemang. Jan-Magnus Janssons kandidatur väckte inget större engagemang inom Argus och de få kommentarerna efteråt i olika sammanhang var snarast kritiska – åsikten att Jansson alltför mycket framhävde sina borgerliga preferenser framfördes.

Också inför Koivistos återval 1988 var kommentarerna få. Argus huvudredaktörs Ingmar Svedbergs kommentar inför valet, »Presidentvalet och finlandssvenskarna» (13/1986), diskuterar olika potentiella kandidaters förtjänster utan att dess närmare ta ställning för någon av dem. Kommentaren gällde främst Sfp-väljarnas preferenser, men Svedberg – Argus första socialdemokratiska huvudredaktör – kom inte med några anvisningar, vilket förklaras med att kandidatuppställningen ännu inte var klar. Samma linje företrädde av Tom Sandlund i valet mellan Martti Ahtisaari och Elisabeth Rehn 1994.

Kommentarerna till riksdagsvalen är inte speciell många under 1980-talet men i »Paradigmskifte?» (4–5/1987) belyser Lars Dufholm en mera omfattande förändring. Efter att konstaterat att riksdagen fått en majoritet som i sig hade motiverat en rödmylleregering ger Dufholm den nya blå-röda regeringen (samlingspartister och socialdemokrater) sitt godkännande – den är bättre än det förväntade, rent borgerliga alternativet.

Alltnog, första gången på femtio år [...] står det ursprungligen socialempiriska, men numera -konserverativa agrarpartiet/centerpartiet utanför en parlamentarisk majoritetsregering. Och första gången sedan krigets

dagar har vi en kokoomus-statsminister (och dessutom presidentkandidat i en och samma person). [...]

Alla de som anser att en helborgerlig regering, i synnerhet en långlivad sådan, vore vådlig för en balanserad samhällsutveckling i Finland, i synnerhet i de politiska vindar som råder i dagens Europa, känner nu onekligen lättad över regeringslösningen.

Det ena av de två små hjälppartierna i regeringen, svenska folkpartiet, visar däremot en [...] demonstrativ och ihållande besvikelse och reservation [...].

Man har därför orsak att bakom Christoffer Taxells missnöje ana sig till en särskild oro för att den nya regeringskoalitionen faktiskt kan bli långlivad, m.a.o. för ett verkligt paradigmskifte, som förhindrar det så länge planerade andra alternativa paradigmskiftet, som också det hade tänkts bli »historiskt» och långvarigt.

Och i vilka avseenden skulle då det borgerliga alternativet ha blivit ett paradigmskifte? Svaret på frågan bör åtminstone till en del sökas i innebörden av det av sfp-ledningen lanserade nya honnorsordet »frihetlig», ett nyfräscht men lämpligt vagt begrepp, avsett att ersätta de lite utslitna begreppen frisinnad och liberal, för att nu inte tala om socialliberal. [...]

Fastmer nödgas man befara att den nya »frihetligheten» är av närmast socioekonomiskt slag och att den i sista hand rör sig kring företagarfriheten, »internationell konkurrens» och frihet från – direkta – skatter och då särskilt marginal- och förmögenhetsskatt.

Men Dufholm ställer sig frågande till huruvida regeringen kommer att vara så mycket bättre än det rent borgerliga alternativet.

Ilmari Hustich och Henrik Österholm hörde till dem som tidigt tog klart avstånd från långtgående integrering västerut. Redaktionen var delad. Flertalet redaktionsmedlemmar hade en skeptisk inställning men såg under 1990-talet egentligen inte något alternativ. EEC- och EU-debatterna var i Finland, åtminstone till en början, mera en fråga om utrikespolitiken, även om dess inrikespolitiska följder betonades, speciellt av Hustich. Utrikespolitiken har sitt eget avsnitt i denna historik och jag går därför inte speciellt in på hur denna fråga behandlats i Argus. Flera medlemmar av Argus redaktion hoppades på att en EU-anslutning skulle leda till större kulturell öppenhet i Finland.

Om det inte är helt lätt att dra gränsen mellan inrikespolitik och utrikespolitik i artiklarna, blev det vid 90-talets ingång ännu svårare. EU-anslutningen och öppnare gränser medförde att många frågor fick både en internationell och

nationell dimension av en annan karaktär än tidigare.

Under 1990-talet och fram till 2007 var de inrikespolitiska artiklarna i sig inte så mycket färre än under 1970 och 1980-talen, men skribenternas antal var färre. För en stor del av de inrikespolitiska kommentarerna stod Tom Sandlund som 1991 övertog huvudredaktörskapet efter Merete Mazzarella.

1990 skrev Jan-Magnus Jansson en testamente-liknande artikel i Nya Argus, »Opinioner på glid» (9–10/1990). Det är tre saker som bekymrar honom. För det första personfixering och »snuttifiering» i opinionsbildningen överlag: »Hur en person uppträder och vilken hans utstrålning är blir lika viktigt som hans eventuella budskap». För det andra ökad »marknad för uppgörelser med de senaste decenniernas politik och opinionsbildning»:

Efterhandskritiken får dock ofta en fadd smak och det förefaller mig som om de personer, som nu klagar att de bara av rädsla eller försiktighet stött landets utrikespolitik, borde bemöda sig om större modesti och rättvisa. Framför allt borde man [...] minnas att rädsla ingalunda var huvudkomponenterna i Paasikivis och Kekkonens utrikespolitik. Deras tanke var att, oberoende av politiska konjunkturen, skapa ett bestående gott förhållande till vår östra granne och befria oss från den farliga och tunga förpostställning som har varit vår lott.

Janssons tredje bekymmer är språkpolitiken i vårt land.

Ett säreget faktum är att samtidigt som man talar för internationaliseringen och förhåller sig rätt bekymmerslöst till de förestående inskränkningarna i Finlands suveränitet, sprider sig en populistisk nationalism på ett lägre plan i vårt land. [...]

Den politiska konstellationen vid kulturutskottets omröstning var ominös. För avskaffande av den obligatoriska svenskundervisningen röstade de finska borgerliga, medan vänstern, svenska folkpartiet och de gröna röstade mot. Det var samma front som i språkfrågorna på 20- och 30-talen. [...]

I det hårdnande opinionsklimatet kan kanske det omtalade finlandssvenska frisinet ännu en gång spela en roll. Det bespottas gärna under goda tider, men det har ofta varit en tillgång när emotionerna har hotat ta överhand i samhället. Det kan bli vår uppgift att i samverkan med likasinnade finska kretsar lotsa landet in på en säker kurs.

Varningarna och förhoppningarna påminner om Hornborgs 1928. Men samhället hade förändrats till den grad att det inte fann någon lätt väg till politisk aktivitet på tidigare villkor.

Argus huvudredaktör från och med 1991, Tom Sandlund, förhöll sig avmätt till Europa-integrationens långsiktiga fördelar trots att han hoppades på ett kulturpolitiskt öppnare Finland i och med anslutningen och stödde den – men med varningar för inrikespolitiska följder. I kommentaren »1992» (10/1991) yrkar han på en folkomröstning i anslutningsfrågan. I »Politik och ideologi» ett år senare (10/1992) diskuteras avreglering och sparåtgärder.

År 1992 går till historien som det år när staten inte mera var en god fé som fördelade överflödet till medborgare, institutioner och hjälpbehövande utomlands. [...]

En form av avreglering – i sig positiv – är att minoritetsskyddet i riksdagen inte längre binder regeringen. Denna frihet hos den verkställande makten kommer visserligen i en tid när den behövs och regeringen har nu ett stort behov att pröva sina nya vingar. Men det är naturligt att fler dåligt förberedda åtgärder, lag- och förordningsförslag ser dagens ljus än vad som hade varit fallet utan denna avreglering. Många åtgärder har gett ett intryck av desperation och förstärker kriskänslan och otryggheten. En del av otrygghetskänslan i samhället har sin grund i utprövandet av maktrelationerna mellan regering och riksdag.

Till marknadskrafter, avreglering och maktkoncentration återkommer Sandlund i flera Kommentarer under 1990-talet. Visheten i utförsäljning av statsbolag ifrågasätts och Sandlund ser en ideologisk trend snarare än en långsiktig samhällsekonomisk analys bakom motiveringarna. Några utdrag ur de Kommentarer som Argus huvudredaktör skrev under 1990-talet får belysa »linjen».

Den aviserade strukturomvandlingen under 1980-talet skulle vara en behärskad strukturomvandling grundad på en stabil ekonomi. Under det senaste året har behärskningen ersatts av snabb strukturanpassning till marknaden. Problemet är att det inte mera finns en effektivt och samhälleligt fungerande marknad som kan ersätta den offentliga sektorn. När regeringen talar om att folk i allmänhet inte förstår vad som krävs ställer man sig frågan om inte den nuvarande regeringen är den sista fången i den tillväxt- och liberaliseringsideologi som den långvariga uppgången lade grunden för. Den ideologi

som skördade sina största frukter i slutet av 1980-talet är den barlast som förefaller göra det omöjligt för den nuvarande regeringen att lägga om sin samhällspolitik. («Frihet och jämlikhet», 2/1993)

Dagens argumentation för marknadskrafterna har »le-ninistiska» drag. Man måste acceptera ökad ekonomisk ojämlikhet (acceptera proletariats diktatur) för att uppnå välstånd (kommunismen) i framtiden. Men marknadskrafterna finns inte till för att jämt fördela välstånd i ett avlågset Utopia. De utvecklar snarare en koncentration av både rikedom och fattigdom. Att inkomstklyftorna växer ses emellertid inte av de mera troende som ett problem. [...]

En ekonomisk tillväxt som automatiskt skulle leda till att ett samhälleligt stöd inte skulle behövas för att minska arbetslösheten och dess konsekvenser kan man inte finna något vetenskapligt stöd för. I länder som Finland där välståndet byggs upp genom stora statliga satsningar och regleringar, isynnerhet i fråga om inkomst- och regionalpolitik, är det förbluffande att tilltron till marknadskrafterna stillvis fått ett så oreflekterat stöd. («Attityder och realiteter», 5–6/1996)

Det är intressant att notera, att efter en kort period av nästan darwinistisk liberalism ifråga om samhällsutveckling, håller vi på att övergå till en ny typ av planerings-samhälle. Planeringen tar inte längre sikte på att åstadkomma den bästa av världar utan försöker bevara den värld vi har. Det här gäller både våra naturresurser och vår samhälleliga och sociala välfärd. («Samhällsutvecklingen – frihet och kontroll», 7/1997)

Erik Allardt tar i nummer 8/1996 under rubriken »Arbetslösheten» upp flera frågor som anknyter till Sandlunds Kommentarer. Allardt diskuterar bland annat de teknologiska förändringarna och arbetslöshet. Framgångarna inom teknologin minskar behovet av arbetskraft och Nokias framgångar borde åtföljas av nya Nokior åtminstone en gång i veckan för att råda bot på den tilltagande arbetslösheten. Framför allt varnar han för konsekvenserna, självmord i början av arbetslöshet och vid längre arbetslöshet en ökning i våldsbrott. Han utesluter inte medborgarlön som en framtida lösning även om han anser att en psykologisk barriär länge kommer att existera på grund av våra arbetscentrerade värderingar.

I »...väg skall väljas i dimman» (3/1998) diskuterar Sandlund beslutet att överge den finska marken för euron.

Den finska marken följer den tyska markens öde och försvinner ur historien – kanske inte för evigt men åtminstone för en tid framöver. Blir det en ny myntenhet i framtiden blir det knappast en finsk mark – för det finns det knappast något marknadsutrymme. [...]

Det är därför inte förvånande att Europa-orienteringen ses med skepsis av många medborgare och det går lätt att driva med reklamen för den. En folklig misstro håller på att breda ut sig. [...]

Allt detta betyder givetvis inte att de tredskande nödvändigtvis har rätt eller ens tror att de har rätt. De är bara skeptiska mot »snabba klipp», vare sig det gäller ekonomin eller politiken. [...] Herrarna i höga hattar kan le litet bekymmersamt och säga »ja, nog är det ju lite så» men därefter fortsätta sin politik »eftersom det inte finns några alternativ». [...]

Det argumentet verkar man ha övergivit och snarare gått in för det beprövade »vi vet bättre»-argumentet. Det är ett farligt argument ur många synpunkter. Det återspeglar inte bara ett allmänt byråkratiskt grundelement, speciellt starkt inom EU-byråkratin, utan leder också på sikt till ett visst medborgarförakt. I ett så litet samhälle som Finland, med ett hos många historiskt starkt förankrat förtroende för statsmakten, ökar det klyftan mellan styrda och styrande.

Vid sidan av citaten ovan var de inrikespolitiska inslagen relativt få under 1990-talet. Frågan om invandringspolitiken och samhällets föreställda utveckling i multikulturell riktning samt hur finlandssvenskarnas ställning därmed kunde påverkas gav upphov till en del inlägg och kommentarer, men de lämnas här därhän. Argus redaktion verkar att ha varit klart invandravänlig, men fränsett varningar för tilltagande rasism och en betoning av att nya och gamla minoriteter inte nödvändigtvis drar åt samma håll, är det främst olika modeller för kulturell mångfald, ibland utan större anknytning till den praktiska politiken i Finland, som presenteras och diskuteras.

Sandlund tangerar bara flyktigt finlandssvenskarnas framtid i ljuset av invandringen. Framtidsdebatter om finlandssvenskarnas ställning har oftast en annan utgångspunkt, framför allt svenskans ställning och Sfp:s »språklinjé», vilka tidvis diskuteras flitigt också i Argus.

Inför de flesta presidentval har Argus hållit en rätt återhållsam linje, kritiken mot elektoreernas röstning har kommit efteråt. Undantagen är Kekkonen-stödet och stödet för Tarja Halonen framom Esko Aho 1999, där det senare ledde till en viss kritik inom Argus redaktion.

Man kunde kanske vänta sig att kampen mellan Ahtisaari och Rehn, den första med direkt folkval, väckt mera intresse på Argus-håll. Tom Sandlund behandlar frågan i en Kommentar före valet, »Nyår och presidentval» (9–10/1993) samt i en Kommentar efter valet, »Väljare och svikare» (1/1994). I den förstnämnda diskuterar Sandlund presidentvalets förändrade karaktär i och med övergången till direkt folkval i två omgångar, utan att ta ställning för någon kandidat. I den andra analyseras utgången mot bakgrunden att Rehns anhängare kände sig utsatta för ett svek av finlandssvenskar och kvinnor som borde ha förstått bättre.

I kommentaren »Nordiska värden – presidentvalet» (9–10/1999), efter följande presidentvals första omgång, anser Sandlund, efter att ha framhållit Halonens större anknytning till nordiska värden – jämlikhet, frihet, rättsamhälle och rationell förvaltning – att »Halonens förståelse för förändringsprocessen och hennes försvar för det nordiska välfärdsprojektet låter mera trovärdiga än Ahos» och avslutar kommentaren med ett ställningstagande för Halonen.

Tidningspressens dilemma är svårigheten att öppet stöda en vänsterkandidat då man uppger sig stöda ett borgerligt parti i val. Nya Argus upplever inte direkt något sådant dilemma. Den kombination av värderingar som Tarja Halonen företräder står närmare Argus än Ahos.

Det glädde inte alla i redaktionen. Nils Erik Forsgård vände sig främst mot just detta sista stycke som han ansåg olyckligt i den bemärkelsen att den kunde tolkas som att Argus samtliga redaktionsmedlemmar omfattade denna konklusion. Han framför klart (1–2/2000) att han inte omfattar Sandlunds ställningstagande för Halonen – hans kandidat var Aho. Däremot vänder han sig inte mot själva konklusionen.

Det är tänkbart, ja högst sannolikt, att Tom Sandlund i sak har helt rätt. Också jag tror att Nya Argus redaktion och dess läsare omfattar vissa i grunden liberala värderingar och en socialliberal världsbild. Det är också sannolikt att det var just värderingsfrågan som för Sandlund var den viktiga. Formuleringen blev helt enkelt olycklig.

Då Forsgård i sak ansåg Sandlund ha rätt blev det hela bara fråga om en misslyckad formulering, inte saken i sig. Så enkelt var det kanske inte. Forsgård lyfter nämligen fram som huvudfråga en annan, närliggande men intressantare och mera återkommande frågeställning. Den, frågan om en

kulturtidskrifts uppgifter, lämnas till det sista avsnittet av denna artikel.

Det senaste presidentvalet, valet 2006, föranledde inga konflikter för Argus del. Valet mellan den sittande presidenten och högerns utmanare, Sauli Niinistö, gav inte anledning till mer än en kommentar, »Favoriter och utmanare» (9–10/2005). I den diskuterar Sandlund vilka fördelar utmanaren har framom en sittande president och anser att man inte automatiskt bör utgå ifrån att innehavaren av ämbetet har oöverbärliga fördelar.

Våren 2007 kommenterar Tom Sandlund riksdagsvalet (3/2007) och regeringsbildningen (4/2007). I den förra Kommentaren konstaterar Sandlund att högerns framgång beror på att samlingspartiet förmått förnya sig bättre än socialdemokraterna, och på en Niinistö-effekt. Han förväntar sig inga större förändringar. Han välkomnar regeringsprogrammets små förbättringar för pensionärer och studerande, men ser inte skattesänkningarnas effekter som odelat positiva och ställer sig frågande till deras förverkligande.

Skattesänkningarna däremot verkar ur inkomstfördelningssynpunkt gå i motsatt riktning och medför knappast en förenande effekt mellan olika samhällsgrupper. Hänvisningarna till »de ekonomiska realiteterna» sätter begränsningar på vad regeringarna kan eller bör göra och att större utdelning förpassas till ramprogrammets slutskede har i pressen tolkats så att då kommer de lämpligt till nästa val. Men det kan också innebära att, om ekonomin då ser sämre ut, löftena får skjutas på framtiden, till nästa valperiod.

Retrospektivt sett var kommentaren för optimistisk. Löftena vill knappast någon i dag upprepa.

Debatter 1980–2007

Frågan om Argus möjligheter att inom sina ramar föra en dagsaktuell debatt har diskuterats i olika sammanhang. Rundradiodebatten på 1970-talet fick en dagsaktuell prägel trots att dess utgångspunkt var principiell. Dagsaktuella har också många mindre diskussioner om finlandssvenska massmedier, om kvinnofrågor och om enskilda politiska beslut varit. Flera av debatterna har dock gällt »evighetsfrågor» såsom kulturtidskrifternas ställning och speciellt den egna tidskriftens förflutna och framtid samt olika återkommande finlandssvenska problem.

1980 publicerade Argus en enkät om finlandssvensk

regionalism och finlandssvensk strategi där några skribenter ombads besvara frågor om hurrarrörelsen, Österbotten som pådrivande motor i Svenskfinland, motsättningar mellan rural och urban finlandssvenskhet (enspråkighet versus tvåspråkiga regioner), hur språkbråk skall undvikas och slutligen vilken strategi finlandssvenskarna bör använda sig av i framtiden. Svaren var mycket varierande, naturligt nog.

Två debatter under 1990-talet väcker speciell uppmärksamhet. Den första initieras av Jörn Donners artikel »Är Sfp en fara för finlandssvenskarna» (8/1991), i någon mån en fortsättning på Allardts förslag från 1968 att diskutera Sfp:s upplösning, medan den andra utgår från en kolumn i *Hufvudstadsbladet* 15.2 1993 där Thomas Rosenberg diskuterar tvåspråkigheten negativa konsekvenser. I båda dessa frågor, som delvis tangerade varandra, blev debatten livlig både i Argus och i den övriga tidningspressen. Debatten tillhör inte det centrala i inrikespolitiken, utifrån sett, och då den dessutom för att riktigt förstås skulle fordra mycket spaltutrymme, räcker det att konstatera att svaret från Argus redaktion väl närmast var att Donner i mycket hade rätt men att faran lätt kunde överbetonas, att Sfp:s fortbestånd var att räkna med för en överskådlig framtid, men att ett förändrat partisamarbete borde fås till stånd. Intresset inom Argus redaktion för Sfp var inte så stort att det ledde till något större eget engagemang i frågan, trots att debatten till stor del också fördes i Argus.

I fråga om Thomas Rosenbergs syn var redaktionens inställning mera negativ. Med tanke på Argus historiskt fasthållna rikspolitiska inriktning och dess tvåspråkighetslinje hade inte heller annat kunnat förväntas. Rosenberg bemöttes på bred front av flera skribenter. Argus redaktionsmedlemmar gav sig inte i större utsträckning in i debatten, delvis kanske beroende på att Rosenberg då ännu var redaktionsmedlem... Rosenberg, som beskyllts för att öppna dörrarna för rasism och nationalism, tar i sitt svar, »Jag tillhör en gammal stam – svar till Kjell Westö, Matti Similä, Peter Mickwitz, Mikael Forss, etc» (5-6/1993) som utgångspunkt Merete Mazzarellas »Politik och metafysik i Tito Collianders memoarsvit – Ett bidrag till diskussionen om de intellektuellas ansvar» (3/1993). Kanske var det Rosenbergs dragning till, som de upplevde det, »Blut und Boden» som kritikerna innerst inne tog avstånd ifrån och som Rosenberg därför speciellt ville klargöra. Ett delansvar för fascism och nationalism ligger, enligt Rosenberg, i vårt försummade behov av tillhörighet. Det var detta tillhörighetsbehov Rosenberg ville tillfredställa och han ansåg tvåspråkighetsideologin utgöra ett förhindrande lock för detta

behov. Rosenbergs måltavla är Sfp:s »tvåspråkighetsfilosofi» och han diskuterar »Folktingslösningen». Han avslutar sin svarskommentar med följande:

Vad kan vi alltså, för att återknyta till den inledande frågan, dra för slutsatser av att Tito Colliander rörde sig farligt nära fascismens romantiska malström? Säkerligen, som Merete Mazzarella skriver, »att den intellektuelle blir farlig i det ögonblick han eller hon frestas att avstå ifrån det som är intellektualismens väsen, den kritiska distansen». Men kanske också att personer som Colliander och Hagar Olsson får oss att bli varse de oerhört starka känslomässiga behov som nazismen och fascismen har varit missriktade försök att tillfredsställa. Vi är inte så rationella och förnuftiga som vi tror. Och när den kritiska distansen blir alltför stor har vi en benägenhet att förlora våra fixpunkter.

Kanske problemet är att fixpunkterna inte är desamma för alla.

Mediefrågor har varit ett återkommande tema. Ovan har Argus insats i Rundradiodebatten på 1970-talet belysts. Speciellt har varit att Argus stått i ett rätt starkt motsatsförhållande till Hbl samtidigt som mera allmänna mediefrågor tagits upp. Då Argus 1983 fyllde 75 år anordnades en debatt, *Kreativitet och repression i samhällsdebatten*, som återgavs i Argus jubileumsnummer (9–10/1983). I paneldebatten deltog Claes Andersson, Jan-Magnus Jansson, Johannes Salminen, Yrsa Stenius och Trygve Söderling samt Clas Zilliacus som ordförande.

I samband med sitt 100-årsjubileum ordnade Argus en paneldebatt med rubriken *Medierna och offentligheten – fakta och fiktion*. Paneldeltagarnas, Max Arhippainen, Ulla-Maija Kivikurus, Jacob Södermans och Stefan Wallins inlägg publicerades i Argus sista nummer 2007 (11/2007). I Argus jubileumsnummer 2007 (9–10/2007) ingick ett flertal artiklar som belyste Argus födelse och begynnelse och linjer fram till 1960-talet. En artikel av Per-Erik Lönnfors, »Obehagliga sanningar om nyhetens behag», och en kommentar till inläggen i debatten, »Massmedieansvar och samhällsdebatt» av Tom Sandlund, ingick i samma nummer. Även det tal som Erik Allardt höll vid jubileumsfesten, »Kulturanalys och samhällskritik», som delvis återges i slutorden nedan och som i sin helhet ingick i jubileumsnumret, berörde mediefrågor.

VIII. SLUTORD

Vid en genomläsning av Argus artiklar under hundra år ställs man inför flera frågor. De är dels av allmän art, dels av mera specifik. Avslutningsvis skall två frågeställningar kommenteras. Den första gäller Argus samhällspolitiska linje och frågan om en »Argus-krets». Den andra gäller Argus uppgift som tidskrift. Det är främst frågor gällande det sistnämnda som ingår i Forsgårds frågebatteri i hans ovan citerade kritiska inlägg (1–2/2000). Hans kritik gällde konkret Sandlunds ställningstagande för Halonen framom Aho, som kunde tolkas så att hela redaktionen stod bakom denna åsikt. Men Forsgård kärnfråga bör, trots sammanhanget, inte ses som kritik utan som ett diskussionsinlägg.

Men tillbaka till kärnfrågan: skall Nya Argus ta ställning i dagspolitiska frågor? Skall en tidskrift befatta sig med dagspolitik? Måste också Nya Argus bidra till den föregivna tudelningen av ett land redan nu är svårt sargat och uppdelat i »två nationer» (Lars Gustafsson om Sverige)? Bör inte Nya Argus analysera framför att kritisera?

Forsgårds frågor är inte nya och har tidvis debatterats livligt ur olika synpunkter i Nya Argus. Av Argus övriga huvudredaktörer eller ansvariga utgivare kan få i politisk aktivitet jämföras med Eirik Hornborg och Jan-Magnus Jansson, men de har alla i sina deklamationer svarat ja på Forsgårds två första frågor, också om de själva bedömt de mera tekniska svårigheterna med dagspolitiken som stora och personligen kanske något mindre tilltalande. Viljan har funnits. Också Sandlunds svar på de två första frågorna var i princip ja.

Medan Argus utkom i princip två gånger i månaden klagade Eirik Hornborg över att tidskriften inte kunde vara dagsaktuell. Samma problem behandlades av Merete Mazarella, som i flera inlägg diskuterade Argus som forum för debatt. I en Kommentar (5/1990) konstaterade hon att Nya Argus gärna vill ha, väcka och delta i debatt. »Men vi ser inte debatt som ett självändamål. Vi vill i första hand vara läsbara.» Och i »Bokslut» (5/1991) konstaterade hon att läsarna inte sällan går i dialog med artiklar från föregående nummer och att sådana debatter kan ses som en del av långsamhetens kultur. Nya Argus förmått väcka debatt och inlägg från anordnade debatter har publicerats i tidskriften.

På Forsgårds tredje fråga gav Tom Sandlund inget direkt

svaret, men ur kommentarer kan man klart utläsa att han såg Halonen som mindre tudelande än Aho. Olika uppfattningar om detta beror säkert på vilka tudelningar som uppfattas som de mest centrala och på en bedömning av framtida samhällsutveckling. Det är troligen riktigt att Argus inte försökt översläta motsättningar, men i grundsynen har ingått – ibland kanske för optimistiskt – ett grundelement som bestått i att överbrygga motsättningar och samtidigt arbeta för pluralism och samhällsintegration. Att kritiken av andra uppfattningar ibland varit mera fördömande än överbryggande har snarare utgått från detta än från försök att tudela landet. Det gäller grundarna, kretsen kring Hornborg under Lappotiden och också senare Arguskretsar.

Det är också en intressant fråga i vilken mån Argus genom tiderna bidragit till tudelning eller till integrering. Denna genomgång har visat att Argus stått för en långsiktig samhällelig integrationslinje fram till 1960-talets slut och tidvis har stått i en relativt aktiv konflikt till de makthavande inom Sfp. Efter det förlorar Sfp mycket av sin inrikespolitiska aktualitet för Argus – även om en finlandssvensk tidskrift givetvis inte kan lämna ett ledande parti på svenskt håll obehandlat. Förändringen beror inte bara på att Sfp får allt mindre allmän inrikespolitisk betydelse på grund av tillkomsten av nya om makten konkurrerande partier, utan också på förskjutningen i Argus innehåll mot mera kulturpolitiska frågor. Kritik av dagens ekonomiska nyliberalism har ingått, men den socialliberala, partipolitiskt bundna framtoningen har avtagit. Intressant är att avgränsade finlandssvenska frågor fått en alltmer omfattande behandling i Argus.

Bör inte Nya Argus analysera framför att kritisera? Allt – även denna genomgång – tyder på att Argus velat kombinera dessa element. Prioriteringarna mellan å ena sidan kulturpolitik och -analyser och å den andra samhällsanalyser och politik har varierat och i inläggen i Argus har kritik, analys och ställningstagande ingått i olika kombinationer. Ibland har ett av dessa element kraftigt dominerat.

I sitt tal på Argus jubileumsfest 2007 (11/2007) tog Erik Allardt upp frågan »de två stora teman, två ledmotiv» som man kunnat se under Argus 100-åriga historia, med hänvisning till tiden 1950–1970.

Problemet är i vilken grad Argus skall innehålla å ena sidan samhällsanalys och kritik eller å den andra sidan estetisk och kritisk analys av konst och litteratur. [...]

Det är för all del troligen mycket svårare att i dag skriva samhällsanalytiskt och kulturfilosofiskt relevanta, politiskt slående artiklar än det ännu var för något decen-

nium sedan. Det beror som sagt på att intresset för det traditionella politiska varit på nedåtgående. [...]

Argus har alltid haft en politisk orientering även om den varit ganska vittomfattande och svår att fastslå. Man vågar påstå att den i huvudsak varit kulturradikal och socialliberal. Moderata socialister och socialliberala borgare har kunnat samarbeta inom gemensamma ramar.

Men Allardt kom också med kritik. Han ansåg att »det samhällskritiska inslaget varit försummat och åtminstone klart i underkant».

Allardts tal var mera inriktat på att visa på tidskriftens inflytande under tre de årtiondena efter andra världskriget, på samhällspolitikens omställning under de dåtida stora samhällsförändringarna tid. Mera allmänt ser han analys och kritik som ett sammanbundet inslag i Argus och bekla-

gar att vissa motsatsförhållanden inte nu längre skärps på samma sätt som tidigare, bl.a. i fråga om Hbl:s innehåll.

I dag har Hufvudstadsbladet medarbetare [...] som öppet i en trosvis nyliberal anda deklarerar människans rätt att ensidigt köra sina egna intressen. Husis redaktörer har nog så där i förbifarten tagit avstånd från vissa av dessa kolumnisters budskap, men inte på ett särskilt minnesvärt sätt. [...]

Inte minst därför vore det en viktig uppgift för Nya Argus att kritiskt analysera dylika bidrag och att avslöja ensidigheterna i nyliberalernas budskap.

Med dessa ord av Erik Allardt för framtiden är det dags att avsluta genomgången av Argus inrikespolitik och därtill relaterade synpunkter i tidskriften. ¶